

צ'בזטי מוזהר"ן
קמא

דף צו: צח.:

עם
ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה קה

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(חי"מ שמו שמה)

צו:

ליקומי

קא קב קג קד קה

מוהר"ן

התורה בחי' אדם. צריך **לאכול את בשרי**, היינו לאכול ולהמית העצמות שלי, כי אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה כנ"ל. ואזי ממילא **צרי ואויבי לי המה בשלו ונפלו**, כי כל הצרים והאויבים שנאחזין באנפין חשוכין נכשלים ונופלים. כי נתבטלים בחי' האנפין חשוכין וזוכה לאנפין נהירין שהוא חכמות התורה, שהוא בחי' י"ה בחי' תרין רעין דלא מתפרשין, שעל שם זה דייקא נקראין ישראל אדם כנ"ל. ואז כל הצרים והאויבים שנאחזין באנפין חשוכין בתאוות ומדות רעות נכשלים ונופלים, כי זכה לאנפין נהירין כנ"ל :

תורה אור

תהלים כו (ב) בקרב צלי מרעים לאכל את בשרי צרי ואיני לי הקה קשלו ונפלו:

תורה קב

בראשית טזק מא (ט) אתה תהיה על ביתי ועל פוך ישיך כל צמי רק תספא אנדל מנך: תהלים קג (יט) יקוק בשמים הכין כסאו ומלכותו ככל משלה: שמואל ב-כג (ג) אמר אליה ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים:

תורה קג

דברים וואת הברכה (ד) תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב: במדבר מטות לב (ז) ולקחה תנואן תניאון את לב בני ישראל מעבר אל הארץ אשר נמן לקח יקוק: במדבר מטות לב (יד) והנה קמטם תחת אבותיכם מרבית אנשים חסאים לספות עוד על תרון אף יקוק אל ישראל: דניאל יב (ג) והמשפלים יהיו ויהיו תרקים ומצדיקי הרבים כפוכבים לעולם ועד: תורה קה

תורה קה

שמות בשלח טו (ב) צו ונתת יה יהיה אלי לישועה זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארמננה: דברים נצבים ל (יא) כי השקנה הואת אשר אנכי מקוץ היום לא נפלות הוא מנך ולא רחקה הוא: (יב) לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמקנה ויחקה לנו וישמענו אתה ונשענה: ישעיה נד (ז) ברגע קטן צובתוך וברחמים גדלים אקבצך: ישעיהו נו (ו) והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי עולמים ויחיהם ויצונו על מופת כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים:

קב [א] (בראשית מא) **אתה תהיה על ביתי ועל פיד ישק כל עמי** .

הענין הוא כי כל מה שברא הקדוש ברוך לא ברא אלא לכבודו [ב]. כדי לגלות מלכותו. ועל ידי זה ניכפפין הקליפות תחת השכינה. ובאיוזה ענין נתגלה מלכותו, כשמשפיע רב טוב לישראל, אז מודים כל אחד ואחד כי **מלכותו בכל משלה** [ג]. ובמה יכולים להוריד השפע, על ידי התפילות, כי התיבות הם כלים לקבל השפע [ד]. ועל כן כל אחד יזהר בתפילתו, שיתפלל באופן שיוכל לעורר השפע בעולם, על דרך שאמרו רז"ל (סנהדרין לו) חייב כל אדם לומר בשבילי נברא העולם. ובאיוזה ענין יוכל לעורר השפע בעולם, ביראה, כמו שאמרו רז"ל (ברכות ו:) כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין. ויש שני מיני יראה, האחד יראה עליונה שבאה לאדם לפעמים מתי שתרצה, ועל יראה כזו אין שכר. ויש יראה שבאה לאדם מכח אדם עצמו. ויראה זו נקרא **צדיק מושל יראת אלקים** (שמואל ב כג). וביראה כזו התפילה נשמעת, ושפע יורד לעולם, ונתגלה מלכותו : וזהו **אתה תהיה על ביתי. ביתי** הוא יראה כמו שאמרו חז"ל (שבת לא:)[ה] חבל על דלית ליה דרתא וכו'. ר"ל כשהצדיק מושל ביראת אלקים, על ידי זה **ועל פיד ישק כל עמי**, ותרגום אונקלוס ועל מיטר פומך, היינו 'התפילה, יתון כל עמי, היינו שיתעורר השפע בעולם. וזהו **רק הכסא**, היינו מיעוט המלכות, כי רק הוא מיעוט [ו], כסא הוא מלכות. **אגדל מומך** היינו מיעוט המלכות, שעתה היא במיעוט, נתגדל מומך. כי מכח התפילה שהיא ביראה, מוריד שפע בעולם, ונתגדל מלכותו כנ"ל :

קג [ז] **איתא** בגמרא (סנהדרין דף צא ע"ב) כל המונע הלכה מפי תלמיד כאלו גוזלו מנחלת אבות, שנאמר [ח] **תורה צוה לנו משה מורשה וכו'**. וכיון שראה משה שבני ראובן ובני גד **מניאון בני ישראל** מנחלת אבותם, בשביל זה קרא להם

תרבות אנשים חטאים, (במדבר לב) ות"א תלמידי גברייא חיביא. הדבר הזה קבלתם מרבניכם, שרככם גזל מכם הלכות, והלכות הם נחלת אבות כנ"ל. ועתה גם אתם הולכים בדרכי אבותיכם, ורצונכם לגזול מישראל נחלת אבותם : ובפ"ק דב"ב (דף ח' ע"ב) **ומצדיקי הרבים ככוכבים** [א] אלו מלמדי תינוקות, ועכשיו שראה שהם מחייבים רבים, י"ש**מניאון לב בני ישראל**, מסתמא גם רכם אינם מצדיקי הרבים, אלא מחייבי הרבים. בשביל זה קרא להם **תרבות אנשים** ות"א תלמידי גברייא חיביא :

קד [י] **איתא** במדרש (הובא בס"ח סי' קלו ובר"ח שער ענוה פ"ה [ט]) בשביל שאמר משה לבני גד **תרבות אנשים חטאים** נענש שבן בנו עבד לפסל מיכה. והדבר קשה מה ענין זה של **תרבות אנשים חטאים** לעונש שלו שיעבוד בן בנו עבודה זרה. והתירוין, כי אמרו חז"ל (כתובות קי:) » כל הדר בחוץ לארץ כאלו אין לו "אלהי [י]", ואמרו חז"ל (שבת צו) החושד בכשרים לוקה בגופו. ומשה היה חושד אותם שבני ראובן ובני גד אינם רוצים בארץ ישראל שום חלק, נמצא שאין להם י"אלקי. בשביל זה נענש בכך בנו שלא היה לו י"אלקי [כא], כי הם כשרים היו בדבר, כי רצו ליטול חלק בארץ גם כן. כמובא [כב]:

קה [כג] (שירת הים שמות טו)[כ] **עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה** .

הנה העולם צריכין רחמים גדולים, הן ברוחניות הן בגשמי. וכל אחד מבקש רחמים ואינו יודע היכן הוא. והרחמים הוא לעיני כל, כמו שכתוב (דברים ל) **לא רחוקה היא ולא בשמים וכו'**. והנה איתא בזהר (נשא דף קלו ע"ב) אית רחמים ואית רחמים, אית רחמים פשוטים [כד] דו"א, ואית רחמים גדולים דעתיקא סתימאה, כמו שכתוב (ישעיה נד) **וברחמים גדולים אקבצך**. ואנו צריכין רחמים, אך בעונינו^[כ] הרבים כדור הזה אין מי שיתפלל כך שיוכל להמשיך הרחמים [כז], מחמת שאין מי שיכיר גדולת חבורא כל כך, מפני גודל הגלות והדחקות. והקדוש ברוך הוא בעצמו צריך להתפלל על זה, כדאיתא בגמרא (ברכות ז') מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל, שנאמר [כח] **ושמחתים בבית תפילתי** תפילתם לא נאמר אלא תפילתי מכאן שהקדוש ברוך הוא מתפלל. ומה מתפלל יהי רצון וכו'. ובמה יכול לבוא שהוא יתברך יתפלל, על ידי תורה. כי בכל אדם יש בו חלק מכללות כל העולמות וצירופים [כט], ובכל מה שהוא מדבק את עצמו

^{י'} מתרצו - אלוה

^{י"} עיין שיש"ק ח"ה תיו דר דייקא. אבל למקיים גזו לא דנו.

^{יג} מתחשכ - אלוה

^כ מתחשכ - אלוה

^{כא} כמ"ש בשופטים יח ל' ויהונתן בן גרשם בן מנשה וכו' ואמרו בב"ב קט: שהוא בן גרשם בן משה וגקרא בן מנשה כיון שעשה מעשה מנשה. כשנת לו. משה רבינו כיון שחש כישאל כל יאמנו לו להק כלרעת מנפו ממש, ומאן לא להק מנפו ש"ו מלא שהתקיים דברו מה שחש בלחצים. ואולי סוגת רבינו נדן כיעל בלחמי ובני גנים ככנים, או שכל ארע מנפו. ועי"ש שגס שס התקיים בו מה שחש, ש"ל הקב"ה סס מלאמינס בני מלאמינס וזהא אין סופך להאמן כמ"ש יען לא האמננס כי להקדישני.

^{כב} עיין פל"ח וכי ענין קשה הרי לא רלו לזר כה וא"כ למה כאלו יס לו אלקוין תורה זו ראשיתה לשון החברים וסופה לשון מוהרנ"ת מה שממע מרבינו הענין בבירור יותר ולא ידוע מתי והיכן היא נאמרה

^{כג} * ישעיה יב ב', ותהלים קיח יד

^{כד} * רוצה לומר רחמים סתם כמ"ש בזהר שם וכדלקמן

^{כז} מתרצו - בעונינו

^{כז} אבל בזמן הבית היו כגון ישעיה וחבקוק שהתפללו לא"א כמבואר בזהר נשא קלו. וקלה: ועיין לקמן אל נא רפא נא לה שמש רבנו התפלל לו"א ולא לא"א. ועיין תורה כב אות י"ד שצדיק שנכלל באין וזכה לתפלת ה' ממש.

^{כח} ישעיהו נו ז'

^{כט} עיין וזהר יתרו עה: קוב"ה כד ברא ליה לבר נש סידר ביה כל דיוקנין דריון עלאין דעלמא דלעילא, וכל דיוקנין דריון תתאין דעלמא דלתתא, ועיין שער הגלגולים הקדמה יא, וכן בלשון חז"ל אדם עולם קטן בתיקון ע' דף קל: ורבינו בחיי בראשית א' לא, ויקרא ח' כג ואברבנאל בראשית א' כו. כוזרי מאמר ד' אות כה. ובעש"ט עה"ת בראשית אות נח ואות סד, ובבמ"ח שם אות נא ואות נו. אוצר המדרשים י' ד' אינושטין) ערך עולם קטן. ועמק המלך שער יג פמ"ח. ובספר נפוצות יהודה מוסקטו דרוש ט'.

^א לשון חברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה

^ב * אבות פ"ז

^ג * תהלים קג טי

^ד עיין לעיל תורה לד אות ג' שע"כ צריך להתפלל בפיו דווקא אע"פ שהקב"ה יודע מחשבות.

^ה ויומא עב: ותרגומו- חבל על שאין לו חצר ושער לחצר הוא עושה. ופרש"י שהתורה אינה אלא שער ליכנס בה ליראת שמים לכך צריך שתקדים לו יראת שמים.

^ו מתרצו - התפלה

^ז ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה סוטה פ"ה ה"ה בבלי סנהדרין מט. ור"ה יז: ורש"י שם. ופרש"י שמות לא יג ועוד

^ח לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה

^ט דברים לג ד'

^י בתחשכ- מניאון [לב] (לשון הפסוק למה תניאון את לב ועל משקל זה נקט רבינו מניאון וכן הגרסא בכל המהדורות)

^{יא} דניאל יב ג'

^{יב} בתחשכ - שמוניאון

^{יג} מתחשכ - אנשים [חסאים] (כלשון הפסוק, והתרגום)

^{יד} לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה

^{טו} הכוונה לספר חסידים אות קלו וספר ראשית חכמה ספ"ה אות נה

^{טז} בתקפא (כתובות קיא) ובתחשכ תוקן

י" מחברלו - תושיטוי

צח: ליקומי

עזי וזמרת י"ק קה . קו קז קח

מוהר"ן

ובפרטות, בכללות על איש שאין לו שכל בעבודת הבורא, וצריך לבקעל שכל להשכילו. ובפרטות על האיש עצמו, כי יש זמן שאין לו שכל והוא נקרא קטנות המוחין, וצריך לחזק א"ע לבא לגדלות המוחין, וכשבא לגדלות המוחין נמתקין כל הדינים וממשיך עליו חסדים ורחמים. וזה מאמר הו"ל" (ברכות לג) גדולה דעה שניתנה בין שני אותיות שנאמר [ב] **כי אל דיעות** ח'. פ' כשיבוא לגדלות המוחין, נתעורר עליו רחמים וחסדים משני אותיות. **אל** הוא חסד, ע"ד (תהלים נב) **חסד אל כל היום**. וה' הוא רחמים, על דרך (שם קיט) **רחמיך רבים ה'** : וזהו פ' הפסוק **אשרי משכיל אל דל**, היינו כשהוא בקטנות המוחין, ומשכיל עצמו לגדלות המוחין, אזי **ביום רעה ימלטהו ה'**, נמתקין כל הדינים. ואם לא יכול בעצמו לבא לגדלות המוחין, עצה לזה שישכיל אחרים, ועי"ז נתעורר גם אצלו.

קז [א] **כי תצא למלחמה על אויביך** **ושבית שביו** [ב]. פ' **כי תצא למלחמה על אויביך** שהוא היצה"ר. ונתנו ה' אלקיך בידך, כלומר היצה"ר יתן כמו ימסור את ה' אלקיך בידך, ע"ד **צדיק מושל ביראת אלקים** (שמואל ב כג) [ג]. נותנת התורה עצה על זה **ושבית שביו**, כלומר עם מה שהוא רוצה להתגבר עליך, היינו בגדלות, כזה תתגבר עליו, היינו שתאמר לו איך אני מושל כשיש לי גאווה ואין הקב"ה שורה עמי [ד] וד"ל:

קח [א] (תהלים נא) **זבחי אלקים רוח נשברה**. הנה ידוע כי עולה באה על הרהור הלב, כמ"ש (יהוה אלהים ב) **העולה על רוחכם** (מ"ר ויקרא פ"ז) [א]. היינו שעולה באה על הרהורי הלב, ששם משכן הרוח. ואין הש"י מצרף מחשבה למעשה בר מהרהורי עכ"ם (קידושין מו). והרהור עכ"ם שייך אצל כל אדם, היינו מה שמתחיל להתפלל בדביקות או מתבודד א"ע, ובאמצע התפלה או ההתבודדות נופל ממדריגתו, וזה בחינות הרהורי עכ"ם. כי כל הנפילות באין מחמת קילקול האמונה. וכשנתקלקל האמונה נמצא מחויר פניו מהש"י, (כמ"ש ישע"א א) **נזרו אהור** [ב], והש"י גם כן מסתיר פניו ממנו, נמצא הוא אב"א, וצריך להביא על זה עולה. ובחינות עולה הוא כשמשבר את רוחו בקרב, ומתבייש וחושב בעצמו איך נפילתי ונשלכתי משמים לארץ. שהייתי במקום גבוה כזה, ועכשיו נפילתי והחזרתי פני מהש"י, ונשארת אב"א. ומרחם על עצמו, כי אין רחמנות גדולה מזו. וצריך לזה נסירה כמו שה' אצל אדה"ר שנבראו דו פרצופין אהור באהור (ברכות סא), ואח"כ ננסר והיה פנים בפנים. והנסירה הוא בחי' שם חת"ך, כמו שכתב כוונות [כ] **פוחת את ידיך** [כ] ס"ת חתך, היינו שהותך ומנסר א"ע. והשם חת"ך נעשה על ידי שמשבר

עוד שמעתי, שזהו פ' הפסוק (כמדבר י"ב) **אל נא רפא נא לה**. דלכאורה תמוה מאד, כפל תיבת נא. אך עתה מבואר היטב, שמשרע"ה ביקש זאת מהש"י, שהש"י בעצמו כביכול יתפלל ויבקש מעצמו שירפא אותה. ועתה מה מתוק מדבש, התכת [א] המקרא הזה. וזהו, **אל, נא** היינו שמשרע"ה התפלל לפניו ית' ואמר לו, **אל, נא**, ובקש והתפלל בעצמך מלפניך, **רפא נא לה**. היינו כנ"ל, שמש"ה התפלל להש"י ובקש אותו ית' שהוא בעצמו יתפלל ויבקש **רפא נא לה**. ועתה מדוקדק ומבואר היטב כפל תיבת נא : **וכלל** הדברים האלה הוא, שע"י התורה זוכין לתשובה, דהיינו להשיב כל הדברים וכל הצירופים והאותיות שנדחו בעוונותיו למקום שנדחו ונתגרשו ממקומם, שע"י לא היה הדעת מיושב, כי כל זמן שאינם במקומם אין הדעת מיושב וכו' כנ"ל, כי ע"י העוונות נתגרשו ממקומם חלקי האותיות והצירופים שבכל העולמות כפי שורש נשמתו, וזה בחי' גלות השכינה, ועי"ז אין הדעת מיושב כנ"ל, ומחמת זה אין יכול לעורר רחמים כנ"ל. וצריך לעשות תשובה, ועיקר התשובה הוא ע"י התורה, שהיא עני' במקומה ועשירה במקום אחר, ומקרב ומקשר עי"ז כל האותיות והצירופים שנתרחקו ממקומם ומשיב כולם למקומם. ואז הדעת מיושב, וזוכה לעורר רחמים. כי עיקר הרחמים תלוי בדעת, כי כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו וכו'.^א (וכמבואר מזה כ"פ במקומות אחרים בדברי רבינו ז"ל ע"ש [ב]). נמצא ע"י תורה זוכין לתשובה ונשלם הדעת, ואז זוכין לעורר רחמים אצלו ית'. ועיקר הרחמנות הוא, שאנו מעוררים רחמים אצלו ית', שבאלו הרחמים, יעורר בעצמו את הרחמים הגדולים שאין אנו יכולים להגיע אליהם, רק הוא בעצמו ית' צריך להתפלל עי"ז כנ"ל. דהיינו שברחמיו הפשוטים שאנו מעוררים, ע"י אלו הרחמים ירחם עלינו, ויעורר בהם הרחמים הגדולים שלו, שהם רחמים גדולים דעתיקא סתימאה, ומשם יהי' לנו ישועה בוודאי. וזהו עזי, אין עוז אלא תורה, שע"י זוכין לתשובה ולדעת, שע"י מעוררים רחמים אצלו ית', עד שהוא בעצמו כביכול מתפלל עלינו כנ"ל. וזהו [ג] **וזמרת י"ק**, זמרת י"ק דייקא, היינו תפלת ה'. אז יחיה לי **לישועה** ודאי. כי ע"י **זמרת י"ק** שהוא תפלת ה', שמתפלל ברחמיו הפשוטים לעורר רחמיו הגדולים, אז בוודאי יקבל ישועה שלימה כנ"ל. כי רחמיו הגדולים אינם נפסקים לעולם, וכשהש"י ירחם עלינו באלו הרחמים, בוודאי אין שום עון ופגם שיהי' חוצץ בפני אלו הרחמים הגדולים, ובוודאי יהיה לנו **ישועה** בשלימות. אמן ואמן :

קו [א] (תהלים מא) **אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה'**. איתא דאין עניות אלא מן הדעת (נדרים מא), ועי"ז צריך רחמנות, כי אין רחמנות גדולה מזה. ועניות זה בכללות

תורה אור
במדבר יב (יג) ויצעק משה אל יהוה לאמר אל נא רפא נא לה:
שמות בשלח טו (ב) ציו וחקת יה ויהי לי לישועה יה אלי ואננה אלי אבי וארמנותי:
תורה קו
תהלים מא (ב) אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו יהוה:
שמואל א ב (ג) אל תרבו דבריו גלגה גלגה יצא עתק מפיכם כי אל דעות יקוץ ולא ולו נתכבנו עלולות:
תהלים נב (ג) מה תתהלל בקצה המבורקס אל כל היום:
תהלים קיט (קנו) רחמיך רבים יהוה כמשפטיו מנין:
תורה קו
דברים כי תצא כא (י) כי תצא ללחמה על אויביך ונתנו יקוץ אלקיך בידך ושבית שביו:
שמואל ב כג (ג) אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים:
תורה קח
תהלים נא (יט) זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדפה אלהים לא תבנה:
יהוה אלהים ב (ב) יחזקאל כ (לב) והעלה על רוחכם יהי לא תהיה אשר אתם אמרים גויה כגוים כמשפחות הארצות לשרת עץ ואבן:
ישעיה א (ד) הוי גוי חטא עם כבד עון ורע מרעים בגים משחיתים עזבו את יהוה נאצו את קדוש ישראל גזרו אהור:
תהלים קמה (טז) פוחת את ידך ומשביע יקל מי רצון:

^א לשון זה מצאתי רק באלשיך עה"ת ויקרא יג ג' ואיכה ד' א'. ונראה שהוא מלשון להתיך ולהמיס.

^ב מוהר"ג בתקפא

^ג עיין תורה קטו קיט

^ד שירת הים ה"ל בריש התורה

^ה מתרצו - תפילת

^ו לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה

^ז גם בדפוס ונתרל-בבעל, ומתורגל-הבעל

^ח בתקפא - חל

^ט שמואל-א ב' ג'

^י לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה

^{יא} בתשכט - אויבך וכו' ושבית

^{יב} דברים כא י'

^{יג} תורל- אויבך, בתורל- אויבך, ומתורצו- אויבך

^{יד} * מועד קטן טז:

^{טו} מטה ה. ערכין טז:

^{טז} לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה

^{יז} שם פסקא ג', ועיין תנחומא צו יג, וילקוט שמעוני ויקרא פ"ו רמז תעט, ועיין לקמן תורה יב תנינא.

^{יח} בתשכט - כמ"ש (ישעיה א)

^א עיין ע"ח שער לר פ"א מ"ב נמצא באוצרות חיים שער תיקון הנוקבא

^ב גם בדפוס ונתרל - שכתב, ומתורגל - שכתוב

^{כא} פרי עץ חיים זמירות פ"ה כנ"ל בתורה טו אות ב' ובשער העמידה פ"כ ד"ה ברך עלינו. שער הכוונות תפילת השחר דרוש א'. הרמ"ע מפאנו מאמר תיקוני התשובה פ"ו.

^{כב} תהלים קמה

מאמר עזי וזמרת קה

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע.

פתיחה

רבינו מבאר כיצד אדם יכול לזכות לרחמים גדולים לפני משורת הדין ומבאר בדוחק הגלות אין איתנו מי שיכול שתפילתו תעלה לעתיק לבעל הרחמים הגדולים. ורק אפשר לעורר רחמים אצל בעל הרחמים הפשוטים שהוא יתפלל לבעל הרחמים הגדולים. וזה ע"י לימוד תורה בעיון עד שזוכה לתשובה להשיב חלקי נפשו שנשבו בקליפות ע"י עוונותיו. ועי"ז זוכה לדעת ולרחמים ואזי המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים. דהיינו שבעל הרחמים הפשוטים ירחם עליו ויתפלל לבעל הרחמים הגדולים שימשיך עלינו הנהגת רחמים גדולים מעינא חד דרחמי של עתיק.

שיחות

אין

ליקוטי הלכות

ח"מ הלכות מתנה הלכה ה' אות נ' – כי עקר קדשת הבית המקדש הוא כי שם הוא מקום התורה והתפלה, כמו שכתוב, כי מציון תצא תורה, כי שם עומד הארון עם הלוחות בבית קדשי קדשים ושם מקום התפלה, כמו שכתוב, כי ביתי בית תפלה, כי דרך שם עולין כל התפלות, כמו שכתוב, והתפללו אליך דרך ארצם והבית אשר בניתי לשמך וכו'. והעקר הוא כי שם השקראת שכינתו יתברך ושם התורה הוא בחינת תורת ה' ממש, כי שם עומדים הלוחות שנתנו מידו יתברך ליד משה שהם מעשה אלהים, כמו שכתוב, והלחת מעשה אלהים המה כתובים באצבע אלהים, בחינת תורת ה' ממש וכן תפלת ה' ממש הוא שם בבית המקדש, כמו שכתוב, ושמוחתים בבית תפילתי, שמונה למדו רבותינו וכוונם לברכה, שה' יתברך מתפלל כי תפלתם לא נאמר אלא תפילתי וכו', כמבאר בפרכות. כי כל קיומנו וחייתנו הוא רק על ידי תורת ה' ותפלת ה' ממש והעקר על ידי תפלת ה' שהוא בחינת מה שהוא יתברך מתפלל בעצמו ברחמי הפשוטים לעורר רחמי הרבים והגדולים, (כמבאר בהתורה עזי וזמרת יה בסימן קה ענין זה, עין שם). ועכשו שהבית המקדש חרב בעונותינו לא היה אפשר לנו להתקיים לולא הצדיקים הגדולים שיש להם כח לעורר בחינת תפלת ה' בכל יום שמשם נמשכין חסדים חדשים בכל יום בבחינת חדשים לבקרים וכו'. שנמשכין על ידי עצם החסדים שהמשיכו בראש השנה שהוא פריאת העולם וכו' וכמבאר לעיל באות ג. שאלו החסדים נמשכו בראש השנה עד יום פפור להמתיק הדינים עד שביום פפור מתרצה ה' יתברך וסולח ומוחל עונות ישראל בכל שנה. ומשם נמשכין החסדים חדשים בכל יום ויום שבלא זה לא היה קיום להעולם עתה אחר החרבן כמו שצ"ע ירמיה בקנתו ואמר אבד נצחית ותוחלתי מה' זאת אשיב אל לבי על פן אוחיל חסדי ה' כי לא תמנו וכו'. וכל אלו החסדים נמשכין על ידי הצדיקים הנ"ל שזוכין לתפלת ה' וכו'.

קושיות

- בדור אין מי שזכה לזה – צ"ע מלק"ה (מתנה ה סא) שמוהר"ן מבאר שמי שזכה לתפלת ה' המבואר בתורה כב תפילתו היא תפילת הבעל רחמים פשוטים, ושם מבאר מוהר"ן שחנה זכתה לזה, ובווהר נשא קלז. משמע שישעיה הנביא כן התפלל לאריך וכן שם בדף קלח. חבוקק משמע שהתפלל לאריך.
- צ"ע בפשטות מי שזכה לתפילת ה' יכול בעצמו להתפלל לבעל הרחמים הגדולים כיון שהוא מרכבה לז"א. וצ"ע א"כ איך חנה שהיא אשה זכתה לזה?
- צ"ע לפי הנ"ל שהרבה זכו לזה כיצד יתכן שמשנה רבנו לא זכה לזה כמבואר לקמן עה"פ אל נא רפא נא לה. שם מבואר שמשנה רבנו מבקש מבעל הרחמים הפשוטים שיבקש מבעל הרחמים הגדולים.
- וצ"ע כיון שעשה תשובה שלימה מדוע הרחמים הם לפני משורת הדין?
- מבואר שצריך לבקש מבעל הרחמים הפשוטים שיבקש מבעל הרחמים הגדולים וצ"ע מדוע שיעשה דבר שהוא הפך המידה שלו שהיא מדת המשפט מידה כנגד מידה?
- מבואר שבעל הרחמים הפשוטים יבקש מבעל הרחמים הגדולים וצ"ע מה יועיל? הרי כל דעביד רחמנא לטב עביד, וכגון שהוא חולה מה יועיל שיתרפא קודם הזמן הרי אין יסורים בלא עוון ואיך יתכפר העוון?
- צ"ע כיון שהעצה היא ללמוד תורה בעיון ואין הכוונה ליום אחד אלא עד שיזכה לאסוף חלקי נרן שלו שנתפזרו א"כ מדוע צריך לבקש רחמים גדולים הרי מדה כנגד מדה על המסירות נפש שלו בלימוד כמבואר במקום אחר שאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, גם מגיע לו ישועה.

- ח. נמצא ע"י לימוד תורה בעיון כנ"ל זוכה לרחמנות ועי"ז לרחמים גדולים מהשמים לפנים משורת הדין. – וצ"ע כיון שעשה תשובה שלימה מדוע הרחמים הם לפנים משורת הדין?
- ט. ובאמת אולי יותר תימנה כיצד היא תשובה גמורה רק ע"י לימוד בעיון ולא שמתקן דרכיו בכל מדה ומדה ובכל תאוה ותאוה.
- י. ממוהרנ"ת לק"ה מתנה ה' מבואר שצדיקים גדולים יכולים להתפלל לבעל הרחמים הגדולים וצ"ע א"כ כל אחד גם בעל עבירה ילך לצדיק שיתפלל עליו ומיד ינהגו בו ברחמים גדולים שלא לפי מעשיו ויהיה העולם הפקר. עיין חיי מוהר"ן אות תב ובעוד הרבה מקומות כמה קשה לבא לצדיק. ובאמת צדיק שלא קשה לבא אליו צ"ע כנ"ל.
- יא. הרחמנות תלויה בדעת משמע איש רחמן יותר מאשה – צ"ע ראה מגילה יד: ויאשיה גופיה היכי שביק ירמיה ומשדר לגבה (דהיינו לחולדה שתתפלל עליו)? אמרי דבי רבי שילא מפני שהנשים רחמניות הן (לכן היא תתפלל לבטל הגזירה). וקשה והא כתיב (תהלים קג יג) כרחם אב על בנים. וכתיב נשים רחמניות בשלו ילדיהן. ונ"ל כי רחמנות אמיתית היא שמרחם מצד שרואה טובת השני גם בסוף. אבל רחמנות של אשה היא שקשה לה לראות בצער השני ומרחמת גם כשצריך לא לרחם וזה בחי' "רחמי תנים אכזרי"
- יב. רבנו מבאר שעד שזכה האדם לרחמנות, א"א לרחם עליו ברחמים גדולים הנ"ל. כי אסור לרחם על מי שאין בו דעת דהיינו על מי שאינו רחמן בעצמו. נמצא שכמה תורה שילמד לכאורה לא יזכה לרחמים גדולים עד שהתורה תעשה אותו בעל תשובה בר דעת רחמן, דהיינו שרק אז יסכים זעיר לבקש רחמים גדולים מאריך. וצ"ע.
- יג. וצ"ע כיון שסוף דבר שמעורר רחמים, הוא רחמנות מדוע לא מיעץ לנו רבנו לעסוק הרבה בגמילות חסדים.
- יד. מבואר שמי שלומד תורה עד שזוכה לתשובה ודעת ורחמים כפי שיתבאר, הוא יכול לבקש מהקב"ה שיתפלל לאריך אנפין שירחם ברחמים גדולים לפנים משורת הדין. וצ"ע האם רק על עצמו או גם על אחרים?
- טו. מי שאין בו דעת אסור לרחם עליו כיון שאין לו דעת גם אין לו רחמנות על אחרים לכן גם עליו לא מרחמים. – צ"ע נמצא הטעם שאין לרחם על מי שאין לו רחמנות לא כי אין לו דעת, אלא כי צריך לילך בדרכיו ית' והוא מרחם רק על מי שיש לו בעצמו רחמים על אחרים. ואולי כי חז"ל דברו על רחמים פשוטים ורבנו כאן מדבר על רחמים גדולים.
- טז. בסוף התורה והבן היטב כי הם דברים נפלאים ונוראים מאד – צ"ע כיון שכנ"ל עיקרי הדברים מבוארים בזוהר ובספרי קבלה מה התחדש כאן ממנו כל כך התפעל מוהרנ"ת. ואולי התחדש למוהרנ"ת כאן שע"י לימוד תורה בעיון וזכים לדעת ותשובה כזו שעל ידה אפשר לזכות לרחמים גדולים לפנים משורת הדין. וצ"ע.
- יז. בלשון מוהרנ"ת אומר שלשון החברים לא נכתב כראוי. וצ"ע האם לשון מוהרנ"ת הוא הוספה או הכוונה לתקן את מה שכתב החברים. דהיינו האם מה שלא נזכר בלשון מוהרנ"ת הכוונה דלא סבירא ליה או שלא לא רצה סתם לחזור על מה שנכתב נכון.
- יח. בסוף התורה משה רבנו בתפילתו על מרים ביקש מזעיר שיבקש מעתיק וצ"ע מדוע משה בעצמו לא ביקש מעתיק בעצמו. הרי הוא נקרא בעלה דמטרוניתא ותפילתו תפילת ה' דהיינו בעל הרחמים הפשוטים.
- יט. וצ"ע מדוע תפילת משה רבנו לא פעלה לעורר רחמים גדולים שגם לא תצטרך הסגר ז' ימים.
- כ. ועוד צ"ע מבואר שם שהיתה מרים ראוייה להענש בהסגר י"ד ימים ותפילה עושה מחצה, וצ"ע האם גם תפילה שמתקבלת אצל בעל רחמים הגדולים עושה רק מחצה?
- כא. צ"ע לפי המבואר בסוף התורה עזי וזמרת י-ה, מבואר שרק ע"י תורה בעיון שמעלה לז"א הוא מתפלל לאריך ולפ"ז צ"ע מה העלה משה רבנו כאן בתפילתו לזעיר? ואולי במה שאמר "לה", רמז "לה" דייקא, דהיינו בזכות מעשיה הטובים של מרים.
- כב. בסוף התורה מבואר שע"י שמקבץ ביאור מרחוק לבאר בקרוב, עי"ז באופן סגולי גם מתקבצים חלקי נפשו ודעתו נשלם – וצ"ע אולי באמת הסיבה שלא מבין כאן וצריך ביאור ממקום רחוק זה בגלל שנתפזר ממש חלקי נפשו שהן בחי' אותיות התורה ע"י העוונות, וע"י לימוד התורה בעיון כנ"ל משיב את האותיות למקומן לצרופים הנכונים.
- כג. עזי וזמרת יק – זמרת יק היא תפלת ה' דהיינו בעל הרחמים הפשוטים לבעל הרחמים הגדולים, דהיינו שבשירת הים שבחו בני ישראל שע"י שבעל הרחמים הפשוטים התפלל לבעל הרחמים הגדולים זו לישועה של קריעת ים סוף. וצ"ע הרי אדרבה כשמשא התפלל אמר לו הקב"ה מה תצעק אלי בעתיקא תליא מילתא וביארו בזוהר שמשא רבנו התפלל לבעל הרחמים הפשוטים, וכיון שהיה קטרוג גדול א"א היה שתתקבל תפילתו. וא"כ מה השבת.

הקדמה

רבנו מבאר כאן כיצד להמשיך לישראל רחמים גדולים לפנים משורת הדין. הקושי בזה מבאר רבנו כיון שאמרו חז"ל (ברכות לג) שאסור לרחם על מי שאין בו דעת. ואמרו חז"ל (שבת קנב:) כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים, דמשמע מי שאין בו דעת לרחם אין מרחמים עליו מן השמים. ורבינו מבאר מאמר במאמר, דהיינו שהטעם שאסור לרחם על חסר דעת, כיון שאינו יודע לרחם על הבריות. כי רחמנות היא ע"י דעת.

וכמבואר גם בתורה קטז/ו שמי שמרחם על הבריות מרחמים עליו מהשמים, וכיון שאסור לרחם על חסר דעת נותנים לו דעת. ובתורה קטז/י, מבאר שכשרוצים לרחם על אדם שולחים לו משהו לרחם עליו, וע"י שהוא מרחם מרחמים עליו (שבת קנא:).

ומבאר רבנו שלדעת ורחמנות זוכים ע"י תשובה, ולתשובה ע"י לימוד תורה בעיון, דהיינו שלומד הקדמות וכללים ככל שיכול ומבין אותם, ומה שלא מבין במקומו, לומד ממקום אחר, ששם העניין נתבאר יותר, בבחי' ממרחק תביא לחמה, וזו חכמה. וצריך את החכמה להאיר בבינה, דהיינו שעוד לומד ומקשה מעניין לעניין שלמד, ומתוך דבר מתוך דבר, ומחדש ומוליד הלכה או הבנה חדשה, וזו שלימות החכמה הנולדת מהבינה.

וע"ז זוכה לתשובה שלמה, כי בעוונותיו נתפזרו חלקי נפשו וצרופי האותיות של התורה שלו לקליפות, וע"ז נעשה הדעת בגלות ובפיזור הנפש. וע"י שלומד כנ"ל בבחי' ממרחק תביא לחמה, חוזר ומצרפן כראוי, ע"ז זוכה לתשובה שלימה ולדעת שלם, וע"ז לרחמים, כי רחמנות נובעת מדעת. (כמ"ש כרחם אב על בנים ולא כרחם האם שדעתן קלה/ו). כי רחמים להבדיל מחסד אינו הנתינה בלבד אלא העיקר היא להתחבר ולהרגיש את צורך זולתו, ע"כ לפעמים הרחמים הוא דייקא לא לתת. נמצא שהרחמים על חסר דעת הם דייקא לא לתת לו כיון שהנתינה תזיק לו.

נמצא ע"י לימוד תורה בעיון כנ"ל זוכה לרחמנות ואזי בעל הרחמים הפשוטים מרחם עליו ומתפלל לבעל הרחמים הגדולים. וע"ז זוכה לרחמים גדולים מהשמים לפנים משורת הדין. וצ"ע כיון שעשה תשובה שלימה מדוע הרחמים הם לפנים משורת הדין? ובאמת אולי יותר תימה כיצד זוכים לתשובה שלימה רק ע"י לימוד בעיון ולא שמתקן דרכיו בכל מדה ומדה ובכל תאוה ותאוה. ע"כ נ"ל יותר שכל התיקון שעל ידי לימוד התורה כנ"ל בבחי' ממרחק תביא לחמה, הוא על מה שכבר שב בתשובה, ולימוד התורה חוזר לתקן את הפגמים שנעשו ע"י עוונותיו. ואולי על כל מדה או תאוה ששב וגם מתקן ע"י לימוד תורה כנ"ל, זוכה לרחמים גדולים, אע"פ שבשאר מדות או תאוות לא תיקן עדיין. כי כל תשובה אפילו על דבר אחד היא מסירות נפש גדול ובפרט שנוסף לו מסירות נפש בלימוד כנ"ל וע"כ יש לזעיר אנפין מה להעלות לאריך לעורר רצונו לרחם ברחמיו הגדולים. ואעפ"כ עדיין זה לפנים משורת הדין, כדמצינו בקריעת ים סוף שהיה מסירות נפש עצום, אבל עם פסל מיכה בצידו. ואעפ"כ זכו לרחמים גדולים מאד. וצ"ע.

יש רחמים ויש רחמים

ובאמת צריך להבין כיצד יתכן שירחמו על אדם לפנים משורת הדין, הרי כל האומר הקב"ה ותרן יותרו חייו, וידוע שהקב"ה מורד מדה כנגד מדה ומרחם על האדם לפי מעשיו, שזו מדתו שרחמנותו היא בגבול משפט האמת, וזו תפארתו/ו.

² תורה קטז – הנותן צדקה נצול מעברות. כי 'כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים' (שבת קנא: א), 'וכל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו' (ברכות לג). וכיון שמרחמים עליו, בהכרח נותנין לו דעת. ואזי נצול מלבוש לידי עברה, כי 'אין אדם עובר עברה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות' (סוטה ג), אבל כשיש לו דעה נצול מעברות. אמרן כן 'יהי רצון':

¹ תורה קטז – כי כשאדם צריך לרחמים, השם יתברך שולח לו רחמנות, שהוא ירחם על אחר, ועל ידי זה מרחמים עליו. כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת קנא: א): 'כל המרחם על הבריות מרחמים עליו', וכמו שכתוב (דברים יג): 'ונתן לך רחמים ורחמים'. ומדת הרחמנות תלוי בדעת, מי שיש לו דעה יש לו רחמנות. כי כעס שהיא הפך הרחמנות, הוא מחמת כסילות, כמו שכתוב (קהלת ז): 'כעס בחיק כסילים ינוח'. ועל כן אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות לג): 'כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו', כי אם אין בו דעה אין בו רחמנות, כי כעס בחיק כסילים ינוח. על כן אסור לרחם עליו, כי 'כל המרחם מרחמים עליו' כנ"ל, אבל אם אין בו רחמנות אסור לרחם עליו.

¹ צ"ע עיין מגילה יד: ובמקום דקאי ירמיה היכי מתנביא איהי אמרי בי רב משמיה דרב חולדה קרובת ירמיה היתה ולא הוה מקפיד עליה. ויאשיה גופיה היכי שביק ירמיה ומשדר לגבה? אמרי דבי רבי שילא מפני שהנשים רחמניות הן (לכן היא תתפלל לבטל הגזירה). וקשה והא כתיב (תהלים קג יג) כרחם אב על בנים. וכתיב נשים רחמניות בשלל ילדיהן. ונ"ל כי רחמנות אמיתית היא שמרחם מצד שרואה טובת השני גם בסוף. אבל רחמנות של אשה היא שקשה לה לראות בצער השני ומרחמת גם כשצריך לא לרחם וזה בחי' "רחמי תנים אכזרי" ועל זה נאמר נשים רחמניות בשלל ילדיהן כי רחמנותם בסופו של דבר הוזקה לבנים.

¹ בידוע כשאומרים הקב"ה הכוונה לספירת התפארת הנקראת רחמים ומשפט ואמת.

והיתרוץ מבואר בזוהר נשא קלז: שיש רחמים סתם ויש רחמים גדולים, ובאמת הקב"ה מרחם ברחמים פשוטים כנ"ל דהיינו כפי מעשיו של האדם וכפי המגיע לו מצד הדין. אבל יש לו להקב"ה רחמים גדולים מאד שיכול לרחם בהם לפני משורת הדין גם על מי שלא מגיע לו מצד הדין.

אבל לגרום שהקב"ה ירחם ברחמים גדולים לזה צריך צדיק גדול מאד שתפילתו תעלה עד שם, ובדוחק הגלות אין כזה צדיק בדור, כך הלשון בתחילת התורה בלשון החברים ומוהר"ן בלשונו לא התייחס לזה, וזו תימה שרבנו שמבואר בחיי מוהר"ן (סימן רסז) שזכה ליחידה דיחידה לא יכול לזה. ועוד גם שאמר על עצמו בחי"מ (סימן רעב) אני סבא דסבין והכוונה לאריך אנפין, עיין זוהר בראשית (דף כב.). ועוד שביאר בתורה כב שיש צדיק שזוכה לתפלת ה' ממש, ומסתמא לא דיבר על מדרגות שלא זכה בהן¹.

אבל עיין לק"ה (מתנה ה' ו'g) שהצדיקים שזכו לתפלת ה' ממש מעוררים את תפלת ה' ולא אמר את רחמיו הגדולים, וצ"ע נראה כוונתו שתפלתם היא תפלת ה' לאריך וכמבואר בלק"ה (שם אות טא). ואולי אם אמנם אמר זאת רבנו אמר זאת מענוותנותיה, או שבאמת אין אנו מבינים איזה מדרגה צריך לזה. אבל בפשטות לפי המבואר בהמשך משמע שצריך לזה להיות מרכבה לזעיר אנפין כפי שיתבאר. ומשה רבנו שנאמר עליו בעלה דמטרוניתא דהינו מרכבה לזעיר על כן צ"ע.

ועיין בסוף התורה בסוגיית קל נא רפא נא לה משמע שגם משה רבנו לא זכה לזה, אלא ביקש מז"א שיתפלל לאריך ע"ש. לעומת זאת עיין זוהר נשא קלו. משמע שישעיה הנביא כן התפלל לאריך וכן שם בדף קלח. חבוקק משמע שהתפלל לאריך. ובלק"ה² מבואר שחנה זכתה לזה. גם לפי מה שבארנו במאמר לכו חזו שיחידה הדורות עולים כל אחד יותר מקודמו, כי היא אותה נשמה שחזרת ומתעלה, כי לפי ירידת הדורות של כלל ישראל צריך להם רופא גדול יותר. א"כ לכאורה מסתבר שגם אם משה רבנו לא זכה לזה אפשר שרבנו כן זכה לזה, וצ"ע. ושמעתי לתרץ שאולי תורה זו נאמרה קודם שהיה רבנו בא"י כי מבואר לקמן בסוף תורה קח שמתורה עג עד תורה קח יש איזה תורות שנאמרו קודם א"י, ואולי אז עדין לא זכה לזה, עיין חיי מוהר"ן סימן נג את ההבדל בין התורות שלפני ואחרי.

ומבאר רבנו שכשאין צדיק כל כך גדול שבתפלתו לבד מעורר כאלו רחמים, צריך לבקש מהקב"ה שיתפלל אל רחמיו הגדולים לעוררם על ישראל, ומבאר זאת רבנו במשל לשני בעלי רחמים או שני עשירים האחד יכול לעזור בעזרה קטנה והשני יכול לעזור עזרה גדולה, אלא שאלי א"א לבוא, על כן העצה לבקש מהקטן שכיון שלא יכול לעזור לו מה שצריך, כי רחמיו פשוטים, עכ"פ ירחם עליו שיעזור לו בזה שיבקש מהעשיר הגדול שכן יכול לעזור לו.

עניין זה של שתי מדות רחמים שיש להקב"ה, היא סוגיא המבוארת היטב בזוהר פרשת נשא, דף קלז: עד דף קלח: ע"ש.

וסוגיא זו מבוארת יותר בספר דעת ותבונה (לבעל הבן איש חי, בפרק א' דף יט. טור ב'), שם עיקר דבריו להוציא מדעת הטועים שזעיר אנפין ואריך אנפין הם שנים שאפשר להתפלל או לזה או לזה, ומבאר כי כל הפרצופים כלולים בזעיר אנפין מריש דרגין שהוא א"ס ב"ה ועד אבא ואמא הכל מתלבש בו³, ומבאר שכל

¹ כמו שמובא בשם רבי מאיר מלובלין שצדיק מדבר רק ממדרגתו וזה לשון חז"ל באבות "הוא היה אומר" דהיינו את מדרגתו הוא אומר.

² עיין לק"ה מתנה הלכה ה' אות נ' – כי עקר קדשת הבית המקדש הוא כי שם הוא מקום התורה והתפלה, כמו שכתוב, כי מציון תצא תורה, כי שם עומד הארון עם הלוחות בבית קדשי קדשים ושם מקום התפלה, כמו שכתוב, כי ביתי בית תפלה, כי דרך שם עולין כל התפלות, כמו שכתוב, והתפללו אליך דרך ארצם והבית אשר בניתי לשמך וכו'. והעקר הוא כי שם השראת שכינתו יתברך ושם התורה הוא בחינת תורת ה' ממש, כי שם עומדים הלוחות שנתנו מידו יתברך ליד משה שהם מעשה אלהים, כמו שכתוב, והלחת מעשה אלהים המה כתובים באצבע אלהים, בחינת תורת ה' ממש וכן תפלת ה' ממש הוא שם בבית המקדש, כמו שכתוב, ושמתים בבית תפילתי, שמה למדו רבותינו זכרונם לברכה, שה' יתברך מתפלל כי תפלתם לא נאמר אלא תפילתי וכו', כמבאר בברכות. כי כל קיומנו וחינונו הוא רק על ידי תורת ה' ותפלת ה' ממש והעקר על ידי תפלת ה' שהוא בחינת מה שהוא יתברך מתפלל בעצמו ברחמיו הפשוטים לעורר רחמיו הגדולים, (כמבאר בהתורה עי' וזמרת יה בסימן קה ענין זה, עין שם). ועכשו שהבית המקדש חרב בעונותינו לא היה אפשר לנו להתקיים ללא הצדיקים הגדולים שיש להם כח לעורר בחינת תפלת ה' בכל יום שמשם נמשכין חסדים חדשים בכל יום בבחינת חדשים לבקרים וכו'. שנמשכין על ידי עצם החסדים שהמשיכו בראש השנה שהוא בריאת העולם וכו' וכמבאר לעיל באות ג. שאלו החסדים נמשכו מראש השנה עד יום פגור להמתיק הדינים עד שביום פגור מתרצה ה' יתברך וסולח ומוחל עונות ישראל בכל שנה. ומשם נמשכין החסדים חדשים בכל יום ויום שבלא זה לא היה קיום להעולם עתה אחר החרבן כמו שצ"ע ירמיה בקנתו ואמר אבד נצחי ותוחלתי מה' זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל חסדי ה' כי לא תמנו וכו'. וכל אלו החסדים נמשכין על ידי הצדיקים הנ"ל שאוכין לתפלת ה' וכנ"ל:

³ עיין לק"ה מתנה ה' אות טא ותתפלל חנה על ה' זה בחינת תפלת ה' ממש, שהוא בחינת על ה', כמובן בכתבי האר"י, שהיה סוד שני השמות שבשלש עשרה מדות שהם ה' ה' שמבאר בזוהר הקדוש קדמא שלי, בתראה שלי יתיר (וכמובא בדבריני בזה במקום אחר, עין שם). הינו שה' יתברך כביכול, התפלל בעצמו בשם הראשון שהוא בחינת רחמים פשוטים להמשיך רחמים משם השני שהוא שלי יתיר, שהוא בחינת רחמים גדולים רחמים רבים. וזה השם השני הוא בחינת על ה' ולשם הגיעה חנה בתפלתה בחינת ותתפלל חנה על ה'.

⁴ עיין דעת ותבונה למוהר"ן פ"א – נמצאת אתה למד שהמתפלל ואומר יהי"מ ה' או"א, הגם שהוא מתפלל לז"א, הנה הוא מתפלל לאין סוף המסתתר בו בהתלבשות כל הפרצופים שקודם ממנו, שכולם נכללים בשם הויה ב"ה כאמור, כי מבלעדי אין סוף אין כל מאומה

תפילותינו הם רק לא"ס ב"ה שרק לו הכח להושיע, אלא שהפניה אליו היא דרך האוון של זעיר אנפין (וכמו אדם שבוודאי הגוף זה לא הוא עצמו אלא לבוש לנפשו ורוחו ונשמתו וזיה ויחידה שלו, אבל הפניה אליהם היא דרך האוון שבגוף. כך בביכול אצל הקב"ה שיש לו בחי' בת והיא כנסת ישראל והוא בבחי' השייכת לנו נקרא זעיר אנפין הוא בחי' בן, ומלובשים בו בחי' אמא ומעליה בחי' אבא ומעליו בחי' סבא הנקרא אריך אנפין ומעליו עתיק יומין ומעליו אין סוף ברוך הוא (ויש מוסיפים מעליו עצמותו ב"ה) ופשוט שכולם רק לבושים לעצמותו, שרק הוא הכח הפועל, והם כמו כלים לכוחו באופנים שונים) ואפילו בלשונות חז"ל שמפורש בהם פניה לעתיק אין הכוונה כפשוטו אלא לזעיר שיכין עצמו לקבל מאריך. ע"ש/י

ועל פי זה מבאר בספרו שו"ת סוד ישרים/א (ח"ג סימן יא) את הגמ' ברכות ז. שמביא רבנו שתפלת ה' היא יה"ר מלפני שיכבשו רחמי את כעסי. מלפני דייקא שהכוונה שזעיר אנפין מתפלל לאריך אנפין שנמצא בפנימיותו של זעיר, שרחמיו הגדולים ימתיקו את כעסו של זעיר. דהיינו לפנים משורת הדין שהרי כשהקב"ה כועס זה בגלל עוונות ישראל ואעפ"כ רוצה לרחם עליהם אלא שמדת הדין מקטרגת.

ובאמת צ"ע לשון התפלה הזו שהרי א"כ יהיה העולם הפקר. וכמו ששמעתי מבארים קללת בלעם "לא הביט אוון ביעקב", שרצה בזה להפיל את ישראל מיראת העונש.

ובאמת זה לא פשוט כל כך כמו שנראה מהמשל שאמר רבנו, אלא רק כשיש לזעיר איזה מעשה גדול של ישראל להעלות לאריך, יכול לעוררו בזה לרחם ברחמיו הגדולים. אלא שכנ"ל צ"ע כיון שמעלה מעשה גדול של ישראל מדוע רחמיו הם לפנים משורת הדין ולא בדין.

ועיין שם בדעת ותבונה/י (דף כ: טור ב') בביאור הפסוק מה תצעק אלי בעתיקא תליא ומבאר שם שהתפילות שלנו הן לזעיר אנפין, וז"א מעלה אותן לאבא ואמא ועי"ז מקבל מוחין חכמה ובינה, אבל לצורך נס כל כך גדול של קריעת ים סוף היה צריך להגדיל את ז"א במוחין גדולים יותר, ולזה לא מועיל תפלה אלא ברצון המאציל בחסדו הגדול. ונ"ל כוונתו שצריך לזה שישאל יעשו איזה מסירות נפש ואותה יעלה ז"א לא"א לעוררו להשפיע לז"א רחמים גדולים בהם ירחם על ישראל ויעשה להם נס. וכמ"ש דבר אל בני ישראל ויסעו לתוך הים במסירות נפש, דהיינו לקפוץ לים עד שיגיעו מים עד נפש/י.

ואעפ"כ היה לפנים משורת הדין כיון שהיה עמהם פסל מיכה ומדת הדין קטרגה אלו ואלו ע"ז, ובאמת היה קטרוג עצום שאחרי שנה של ניסים נוראים שנעשו להם במצרים, ובערב פסח הסייעם על כנפי נשרים לבית

בידו, ובקראנו לז"א ונדבר עמו בתפלה וברכות ותשבחות והודאות הרי אנחנו קוראים ומדברים אל כל הפרצופים כאחד עם אור אין סוף המסתתר ומתלבש בהם שהוא נשמה לכל. ושים עיניך ולבך היטב במה שכתבתי לך לעיל בעניין האצילות הטעם שנקרא מחשבה ורצון. והבן בדברים:

ויצ"ע עיין לקמן בהערה מסוד ישרים שיש חילוק כי אריך מתלבש בקבע ואו"א רק לפעמים ע"ש.

¹ וזה לשונו בדעת ותבונה למוהר"ח - פ"א - וכבר ידוע מ"ש מוה"ר (האר"י) זלה"ה דאין אריך אין התפלות פועלים בה, וכמ"ש באדרא רבא דף קלח: מ"ש "הטה ה' אווןך" בזעיר אנפין אתמר, ע"ש. והכוונה כי אין אנחנו יכולים להשיג להעלות קולינו בתפלתנו אלא עד זעיר אנפין ולא יותר למעלה. והטעם מפורש בדברי מוה"ר (האר"י) זלה"ה בשער מאמרי רשב"י בפרשת תרומה, כי אריך אנפין הוא רחמים פשוטים ואינו משתנה כלל, אמנם ז"א יש בו דין ורחמים, וכאשר יחטאו בעולם התחתון ויעלה קולם באוניו יתמלא דין עליהם, וכאשר יגיע לאוניו כי שבו בתשובה הרחמים גוברים, כי אז ז"א יתקן עצמו על ידי צעקת התחתונים כי שבו מדרגת הרעה ויאיר אליו א"א/י בעינא פקחא טבא, ואז יתבטלו הדינים, ע"ש. ונמצא שהתפילות והצעקות עדין יבואו והוא מתתקן על ידם לקבל שפע מא"א, דהיינו מאור אין סוף שבתוכו, ונמצא שאוון א"א הוא לצורך ז"א לשמוע קולו להאיר לו ואין אנחנו יכולים להעלות קולנו עד שם וכנ"ל שם. ע"ש: אשר על כן בכל תפלה ובקשה שתהיה אפילו באמירת יהא רעוא וכו' הנו אנחנו מדברים עם ז"א, שהוא הוי"ה, ומעלים קולנו ותפלתנו עדין והוא יעלה קולנו ותפלתנו לאון העליונה ומשם עד אין סוף, כדי לעשות הפעולה אשר אותה אנחנו מבקשים, יען כי הכל מלובש בז"א וכלא חד: עכ"ל.

² זה לשון סוד ישרים שם - שהקדוש ברוך הוא קאי על ז"א שנקרא הקדוש ברוך הוא, מתפלל לעתיקא קדישא שהוא א"א ומאי מצלי אמר רב יהי רצון מלפני לשון פנימיות, כלומר יהי רצון מן עתיקא קדישא שהוא מתלבש בפנימיותו, וכמו שכתב באדרא שאמר ז"א בי נשבעתי שהוא רצה לומר נשבעתי במי שהוא בי שהוא מתלבש בתוכי, וכן כאן יהי רצון מן עתיקא קדישא שהוא בפנימיות שלי שיכבשו רחמי וכו',

³ גם תדע עוד כי מ"ש בזה"ק בפרשת בשלח דף מ"ח ע"א ובפרשת תרומה בספרא דצניעותא דף קע"ח בפסוק מה תצעק אלי, בעתיקא תליא מלתא, ע"ש. אין הכוונה לומר לו שאל יתפלל אל ז"א אלא יתפלל לע"ק, כאשר חושבים איזה משכילים כן, כי זה לא יתכן. אך הכוונה מתבאר בדברי רבינו זלה"ה בשער הכוונות בדרוש ספירת העומר, שכתב שם כי להיות או בבחי' קטנות לא היה יכול להזדווג עם נוקביה כדי לקרוע קריעת ים סוף אם לא ע"י הארה הנמשכת לו מע"ק הוא א"א כנודע, כי נה"י דא"א מתלבשת בז"א ועי"כ מתעורר א"א להאיר בז"א ועי"כ מזדווג ז"א בנוקביה, אבל שאר ההארות הנמשכות לו עתה מאו"א אין בהם כח לעוררו אל הזווג הזה ולכן בעתיקא תליא מלתא. עכ"ד זלה"ה. ע"ש. והשתא לזה אמר לו מה תצעק אלי, רוצה לומר כי הוא היה מרבה בתפילה כדי לעורר זווג זו"ן כדי שעי"ז זווג זה יקרע הים, והגיד לו כי הזווג שצריך להיות עתה לצורך הנס הגדול של קריעת ים סוף לא אפשר להיות על ידי התפלות, יען כי ע"י התפלות של התחתונים לא ימשך כי אם ההארות מאו"א, ואלו ההארות הנמשכות מאו"א אין בהם כח לעורר הזווג הזה שיהיה על ידו נס הגדול של קריעת ים סוף, כי אם צריך שיהיה על ידי ההארה הגדולה הנמשכת מע"ק, וזו ההארה הגדולה אינה נמשכת ע"י התפלה, כי אין כח בתפלה להמשיכה, אלא תמשך על ידי רצון המאציל בחסדו הגדול, ולזה אמר בפי' בשלח הנו' לאו ערנא דצלוחא השתא. והבן בדברים אלו:

⁴ עיין במדבר רבה פרשה יג פסקה ד - א"ר יהודה בר' אלעאי כשעמדו ישראל על הים היו השבטים מדיינים אלה עם אלה זה אומר אני יורד תחלה וזה אומר אני יורד תחלה, קפץ נחשון לתוך גלי הים וירד ועליו אמר דוד (שם סט) הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש אמר הקב"ה למשה ידידי שוקע בים ואתה מתפלל (שמות יד) דבר אל בני ישראל ויסעו.

המקדש לעשות הפסח והחזירים לבתיהם כמבואר במדרש, עדיין הם אווזים פסל לסמוך עליו. ואעפ"כ מסירות נפש של רבים מסתמא אפילו לא רוב הועילה לתת כח לז"א לקבל רחמים גדולים מא"א. ואולי באמת כך זה תמיד שאע"פ שיש לזעיר מעשים טובים ואפילו מסירות נפש של רבים לעלות לאריך לעוררו לרחם אבל כל זמן שיש רוב שעדיין לא ראויים, צריך רחמים שהם לפני משורת הדין. וכן רואים בחוש שאפילו אנשים שעושים מסירות נפש על היהדות ואפילו עובדי ה' גדולים ואפילו בעל תשובה עם כל ההתעוררות החדשה שלו לשוב, עדיין לא זרקו את כל כספם לצדקה להיות סומכים רק על ה' בלבד, אלא מניחים אצלם איזה סכום כל אחד לפי כוחו לסמוך עליו בשעת הדחק וזה בעצמו בחי' פסל מיכה. שהרי מדובר בצדיקים גדולים מאד שנבררו אחד מחמש או אחד מחמישים מכל בני ישראל במצרים, ע"י שהאמינו בה' ובמשה לצאת למדבר מסוכן בנחשים כקורות הבד וכו', משפחות גדולות מטופלים בהמוני ילדים (כמובא שילדי הרשעים שנשארו, יצאו ממצרים), הרי שהיו בעלי בטחון עצום ואעפ"כ לקחו עמם פסל מיכה לשעת הדחק.

ועפ"ז כוונת רבנו שע"י למוד תורה בעיון עד שזוכה לתשובה ודעת ורחמנות, כל זה עולה לזעיר אנפין והוא עולה וזוה מעורר את אריך אנפין לרחם ברחמי הגדולים על ישראל. ולפי גודל הרחמים שצריך, כך צריך לעלות מעשה יותר גדול, וכנ"ל שעל הים היה צריך מסירות נפש, מאידך בתפלת משה על מרים לא מצינו מסירות נפש ואולי במה שאמר "רפא נא לה", כיון "לה" למרים דייקא, להזכיר מעשה המסירות נפש של מרים שעשתה בלידתו של משה רבנו (ועיין תורה כ' שתמיד היתה כולה אש בוערת לה'). והכי נמי בלימוד תורה בעיון אפשר הכוונה ללימוד תורה במ"ח דברים שהתורה נקנית בהן, וכמו שדרשו חז"ל בברכות סג: על הפסוק "הסכת ושמע ישראל" שהפירוש כתתו עצמכם על דברי תורה, כדאמר ריש לקיש מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר "זאת התורה אדם כי ימות באהל".

ומבאר רבנו שעד שזכה האדם לרחמנות, א"א לרחם עליו ברחמים גדולים הנ"ל. כי אסור לרחם על מי שאין בו דעת דהיינו על מי שאינו רחמן בעצמו. נמצא שכמה תורה שילמד לכאורה לא יזכה לרחמים גדולים עד שהתורה תעשה אותו בעל תשובה בר דעת רחמן, דהיינו שרק אז יסכים זעיר לבקש רחמים גדולים מאריך. וצ"ע.

וצ"ע כיון שסוף דבר שמעורר רחמים, הוא רחמנות מדוע לא מיעץ לנו רבנו לעסוק הרבה בגמילות חסדים. ואמנם בחז"ל מבואר שתורה בלא גמילות חסדים היא חסרה, אבל כאן לא נזכר אלא לימוד תורה בעיון, שעל ידה הקיבוץ חלקי נפשו וצורפי האותיות שפזר וזוכה לשוב הדעת ורחמנות. ונראה לפ"ז שבאמת גם מעשה חסד כמה שיעשה אע"פ שבוודאי הוא דבר נפלא, אבל כל זמן שלא נובע מרחמנות באמת הנובעת מדעת גדול, לא מעורר רחמים גדולים, אע"פ שהשכר עליו יהיה עצום. כי מצוות חסד וצדקה זוכה אדם אפילו בלא דעת כגון שנפל ממנו פרוטה ומצאה עני. אבל מדת רחמים באמת היא רק מתוך דעת ואפילו הנותן צדקה כי קשה לו לראות אדם טובל, או שיש לו רצון לתת צדקה אין זו רחמנות, אלא כשכל כוונתו היא ההתחשבות עם המקבל וחושב רק על טובתו בלבד, זו הרחמנות האמיתית, שנובעת מדעת, והוא הראוי לרחמי שמים גדולים.

כנ"ל במשל הנ"ל לא מבואר שהעשיר הקטן צריך יותר מלבקש, ואילו עפ"י הסוד מבואר שצריך שז"א יעלה תפילה או מעשה גדול של ישראל לאריך לעוררו לרחם, וכמבואר לעיל. והטעם לזה כי עפ"י הסוד תמיד הכלל הוא שכל השפעה הבאה מלמעלה בהכרח שתהיה ע"י בחי' יחוד, והיחוד צריך שיהיה באופן שהתחתון המקבל מעלה מייך נוקבין לעורר את העליון להשפיע לו. ואם השפעה הוא רק מלמעלה בלא התעוררות דלתתא אזי השפעה מצטייר לדין ולא לרחמים^{טו}. אמנם לפעמים התפלה עצמה שמבקש ומתחנן זה המייך נוקבין, אבל נראה שלעורר רחמים גדולים לפני משורת הדין צריך הרבה יותר מזה וכנ"ל.

ובזה מבאר רבנו את הפסוק שבו פתח, "עזי וזמרת י-ק ויהי לי לישועה" "עזי" היא לימוד תורה בעיון של ישראל כנ"ל "זמרת י-ק" היא התפלה של זעיר לאריך, שמעלה אותה מקושטת בתורה הזו של ישראל, או שמעלה את תפלות ישראל המקושטות בתורה שלהם^{טו}, לעורר אותו לרחם על ישראל. ואז "ויהי לי לישועה" ישועה לישראל ע"י רחמי הגדולים של אריך.

^ט בחי' אשה מזרעת תחילה יולדת זכר דהיינו חסד אבל איש מזרע תחילה יולדת נקבה בחי' דין כמבואר בלק"ה (נחלות ג' ג')

^{טו} מקושטת בתורה – עיין תורה ב' אות ו' – וכל התורה שאדם לומד לשמר ולעשות, כל האותיות הם ניצוצי נשמות, והם נתלבים בתוך התפלה, ונתחדשים שם בבחינת עבור. (כמובא בגלגולים, שכל הנשמות באים בתוך המלכות בבחינת עבור ונתחדשים שם). והוא (תהלים י"ט): "השמים מספרים כבוד אל", הינו התורה שהוא אש ומים, הינו בבחינת הנשמות. ובאים בתוך התפלה, שהוא בחינת כבוד אל, כמו שכתוב (תהלים ס"ו): "שימו כבוד תהלתו", בחינת: "תהלתא אחטם לך". והנשמות עם התפלה, הנקרא כבוד (נ"א נקרא כבוד מצאתי), על שם שהיא מלבשת (בכתי"א אותם) אותנו, כי י' יוחנן קרא לאמניה מכבודותא' (שבת ק"ג), ועל ידי זה נקראת כבוד אל. והן מאירין זה לזה; הנשמות מאירין להתפלה בבחינת העלאת מין נוקבין, והתפלה מאירה להנשמות בבחינת חדושין, שהיא מחדשת אותם בבחינת עבור, והנשמות המלבשין בתפלה, המובאות לצדיק שבדור הם בבחינת (תהלים מ"ה): "בתולות אחריה רעותיה מובאות לך".

בפסוק זה הוא משירת הים דהיינו כשעלו בני ישראל מן הים אחר שנעשה להם הנס הנפלא שקדם לו הנסיון הנורא של חיל מצרים מאחור והים לפניהם ומשה צועק והקב"ה אומר לו מה תצעק אלי בעתיקא תליא, דהיינו בבעל הרחמים הגדולים, ואילו אתה צועק אל בעל הרחמים הפשוטים שאין בכוחו לעזור לך בגלל הקטרוג הנורא שיש עליכם, דבר אל בני ישראל ויסעו. וכל זה רמזו בני ישראל בשירה הזו עזי וזמרת יק ויהיה לי לישועה.

עד כאן הקדמה

✱

תורה קה [טו]

(שירת הים שמות טו) [טו] עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה .

הנה הפסוק הזה אמרו כל ישראל ביחד ברוח הקדש בשירת הים/י כשנעשה להם נס גלוי ונפלא ועלו מן הים ליבשה ברכוש עצום, ולפי מה שיתבאר בתורה זו רמזו בשש תיבות אלה כיצד נעשה להם הנס הנפלא הזה, וכפי שיתבאר בסוף התורה, ש"עזי" רמזו לתורה שלנו שמעורר את ז"א להתפלל לאריך, "וזמרת י-ה" רמזו לתפילת זעיר אנפין לאריך אנפין, ועי"ז "ויהי לי לישועה" נפלאה שהמצרים טבעו בים וישראל עלו ממנו עם רכושם העצום של המצרים שהביאו עמם ונפלט מהים. (ויהי לישועה דייקא שנמשכת מש"ע נהורין עליונים)

הנה העולם צריכין רחמים גדולים כי בהתגברות והתחדשות/י היצה"ר בכל יום (קדושין ל: וסוכה נב:י) קשה מאד לצאת חובת הדין, וכ"ש לפי גודל רוממותו ית"כ/א, ועל כן צריכים אנו רחמנות שהיא לפנינו משורת הדין, **הן ברוחניות** שנוכה למוחין ושמחה וכח להתגבר על היצה"ר **הן בגשמי** כגון פרנסה והצלחה שילך כסדר. **וכל אחד מבקש רחמים ואינו יודע היכן הוא הרחמים. והרחמים הוא לעיני כל** כי זוכים להם ע"י התורה והמצוות שהן בהישג יד לכל אחד, **כמו שכתוב (דברים ל:יב) "כי המצווה הזאת אשר אנכי מצוה היום לא נפלאה היא ממך לא רחוקה היא ולא בשמים וכו'** ולא מעבר לים וכו' כי קרוב אליך הדבר מאד בפין ובלבבך לעשותו" עי"ש רמב"ן ש"המצווה הזאת" הכוונה לכל התורה, והיא לעיני כל, כתובה בתורה ובגמ' וש"ע ומפרשיו כיצד לקיימה/כז.

והנה איתא בזוהר (נשא דף קלז ע"ב) אית רחמים ואית רחמים יש רחמים ויש רחמים, אית רחמים פשוטים [כח] דז"א של זעיר אנפין, שהם פשוטים כי הן לפי מעשיו של האדם, ואית רחמים

^{טו} תורה זו ראשיתה לשון החברים וסופה לשון מוהר"ן מה שמע מרבינו הענין בביאור יותר ולא ידוע מתי והיכן היא נאמרה

^י וישעיה יב ב', ותהלים קה יד

^{יח} **ראה שמוהר"ן** מדגיש בתחילת התורה כשמביא את הפסוק הזה מציין שהוא משירת הים, ועיין ריש תורה ט' תהומות יכסיומו שם לא מציין שהוא שירת הים.

^ט **מתגבר ומתחדש**, שמעתי חילוק שמתחדש במחשבות רעות ומתגבר בתאוות רעות.

^כ **קידושין דף ל:** אמר רב יצחק יצרו של אדם **מתחדש** עליו בכל יום שנאמר רק רע כל היום ואמר ר"ש בן לוי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו שנאמר צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אין יכול לו שנאמר אלהים לא יעזבונו בידו.

סוכה דף נב: אמר רבי שמעון בן לקיש יצרו של אדם **מתגבר** עליו בכל יום ומבקש להמיתו שנאמר צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ואלמלא הקדוש ברוך הוא שעזר לו אינו יכול לו שנאמר ה' לא יעזבונו בידו ולא ירשיענו בהשפטו.

^{כא} **עיין תורה מט תנינא** – לפי גדלות השם יתברך ועוצם רוממותו יתברך, בתנועה קלה בעלמא ובהסתכלות בעלמא, שאינו בראוי לפי כבודו יתברך, היה ראוי לבוא על האדם מה שראוי, חס ושלום חס ושלום, אך השם יתברך מלא רחמים, וכל העולם מלא רחמנות, והוא רוצה מאד בהעולם.

^{כב} **דברים פרק ל (יא) פי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא:** (יב) לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויפקח לנו וישמענו אתה ונעשה: (יג) ולא מעבר לים הוא לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויפקח לנו וישמענו אתה ונעשה: (יד) כי קרוב אליך הדבר מאד בפין ובלבבך לעשותו:

^{כג} **קצת צ"ע** לפי המבואר לקמן שצריך לימוד תורה בעיני כדי לעורר רחמים גדולים, א"כ לא מספיק קיום המצוות לבד, אלא לימוד תורה שהוא קשה יותר ובמבואר במדרש רבה קהלת – פרשה ז פסקה מ (א) (קהלת ז בח) "אשר עוד בקשה נפשי ולא מצאתי אדם אחד מאלף מצאתי" בנוהג שבעולם אלף בני אדם נכנסין למקרא יוצאין מהן ק' למשנה יוצאין מהן עשרה לתלמוד יוצא מהם אחד להוראה הה"ד אדם אחד מאלף. עכ"ל. ובפרט לפי המבואר בברכות סג: שאינה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה.

^{כד} **זוהר ח"ג נשא דף קלז:** (עם ביאור המתוק מדבש) ... **וְתִאֲנָא** ולמדנו, כי **כְּתִיב** אֲרַץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ דוֹרֵשׁ אוֹתָהּ תָּמִיד **עֲיִנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּהּ פְּתוּחִים** עֵינֵי ז"ל הַקֶּלֶא הוּי"ה מְשֻׁנָּחוֹת וּמְאִירוֹת כְּנוֹקֵבָא דִּילֵיהּ שְׂהִיָּא כְּחִיַּת אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל, **מְרִשִּׁית הַשָּׁנָה** מִמְּלַכְתָּהּ הֶאֱשָׁוָה וְהַעֲלִינָה קִישׁ לֵה כְּגֻלוֹת (שְׂהִיָּא כְּחִיַּת עוֹמֶתה פִּנ"פ כְּחִיַּת עֲלִימָה עִם ז"ל רַק כְּחִי גְדוֹל מִכְתָּהּ), **וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה** עַד מְלַכְתָּהּ הֶאֱחָרֶנָּה, וְהַתְּחַלּוּתָהּ (שְׂהִיָּא כְּחִיַּת כְּסוּד נְקוּדָה תַּחַת הַיִּסּוּד שְׁטָ, כְּמוֹבָא כָּל זֶה בְּשָׁל"ו פ"א ופ"ב),

גדולים דעתיקא סתימאה/כ דאריך אנפין שרחמי גדולים כי הם הן לפנים משורת הדין, בהם יגאל הקב"ה את ישראל לעתיד לבוא **כמו שכתוב (ישעיה נד/כ) וברחמים גדולים אקבצך** כמבואר בזוהר נשא הנ"ל בהערה שלעתיד לבוא בימות המשיח תאיר בכנסת ישראל עינא חד דרחמי של אריך אנפין דהיינו שברחמים גדולים תיהיה הגאולה האחרונה. והביאור כי יהיו ניסים גדולים כמ"ש מיכה (ז' טו) "כימי מצרים אראנו נפלאות" וכל נס הוא בחי' לפנים משורת הדין דהיינו רחמים גדולים/כח.

ואנו עם ישראל תמיד **צריכין רחמים גדולים**, כי הרחמים הפשוטים הם לפי מעשינו, וההסתרה גוברת והיצה"ר מתגבר ומתחדש בכל יום ורובא דרובא לא יוצאים חובת הדין וכו"ל.

אך בעונינוכ"ה רבים בדור הזה של רבינו או בדורות שאח"כ **אין מי שיתפלל כך/ל** תפילה שתיהיה נשמעת באזני אריך אנפין בעל הרחמים הגדולים **שיוכל להמשיך הרחמים, מחמת שאין מי שיכיר גדולת הבורא כל כך** נראה שהכוונה להתדמות לו ית' כמ"ש והלכת בדרכיו בשלימות כוז שנעשה מרכבה לזעיר אנפין, בבחי' צדיקים מרכבתו של מקום/לא, **מפני גודל הגלות והדחקות**. משמע שבזמן שבית המקדש היה קיים היו כאלה צדיקים, עיין זוהר נשא קלז/לכ"ה הנ"ל שהנביא ישעיה (לג כ') מבקש מאריך

וזה שאמר הש"ת עיני יהוה אלהיך בה יינו עתה זמן גלות ז"א מאיר בה, וכתוב עיני כלשון רבים וכדין כי אז פקחיותא דעינין בה לטב ולביש פקחת העינים בה לטובה ולרעה, כלומר שכל לאויות שז"א משגיח בה נחמים ודין, בגין דאית בהו ימינא ושמאלא דינא ורחמי לפי שיש עיני ז"א ימין ושמאל שם דין ורחמים, אבל ולזמנא דאיתי ישתכח בה עינא חד דרחמי אבל לעתיד לבוא נביאית המשיח תאיר נוקבא עין אחת של רחמים, עינא דעתיקא דעתיקין היינו עין של א"ל, ה"א הוא דכתיב זה שכתוב וברחמים גדולים אקבצך היינו נחמים של א"ל, ושאל בין דאמר רחמים, מהו גדולים מה כל לכוות, ומשיב אלא אית רחמי ואית רחמי ויש רחמים ויש רחמי, והיינו רחמי דעתיקין ויש רחמים של א"ל, אינון אקרוין רחמים גדולים הם נקראים רחמים גדולים, רחמי דזעיר אנפין אקרוין רחמים סתם ויש רחמים של ז"א שם נקראים רחמים סתם, ובגין כך ולכן אמר הכותב וברחמים גדולים אקבצך דהיינו דעתיק יומין נחמים של א"ל.

כ"ה * רוצה לומר רחמים סתם כמ"ש בזוהר שם וכדלקמן

כ"ה **הכוונה לכתר** עליון שנקרא עתיקא סתימאה מצד היותו נעתק ונעלם מאיתנו לרוב רוממותו, אבל מבואר בכהאריז"ל שהכתר מתחלק לאריך ועתיק דהיינו שבחי' חציו העליון נעתק לגמרי מהתחתונים וחציו התחתון נקרא אריך אנפין ומתייחס לתחתונים. (כך מבואר בספרים אבל צ"ע מהמבואר בעץ חיים סוד דדי בהמה שהם ב' פרקים אחרונים של נו"ה דעתיק שהם מגולים ויורדים מאצילות לעולם הבריאה להחיות את ז' המלכים המתים שם עיין תורה ג' שהארכנו בזה).

כ"ה **ישעיה פרק נד (ז) ברגע קטן עובתיך וברחמים גדלים אקבצך: (ח) בשיצף קצף הסתתתי פני רגע מפני ובחסד עולם רחמתיך אמר גאלך ידוד:**

מצודות דוד (ז) ברגע קטן עובתיך – העובון שעובתיך לא היה רק רגע קטן מול הקבוץ שאקבצך כי ברחמים גדולים תהיה ותתמיד לאורך ימים: (ח) בשיצף קצף – במעט קצף הסתתתי פני ממך רק רגע ר"ל אל מול החסד תחשב רק לרגע כי בחסד עולם ארחמך:

כ"ה **נתבאר לעיל** בדעת ותבונה עה"פ מה תצקע אלי שנס גלוי גדול נעשה ע"י מוחין גדולים שזעיר מקבל מאריך.

כ"ה מתצו - בעונינו

ל **צ"ע בין** שבהמשך מבאר שזוכים לזה ע"י לימוד תורה בעיון והיא עצה שנותן לנו ואיך יתכן לומר שאין מי שזכה לזה בדור הזה? ועיין לקמן שמוהרנ"ת בלשונו לא התייחס לזה. ואולי כי לא סבירא ליה, ובאמת זו תימה שרבנו שמבואר בחיי מוהר"ן רסו שזכה ליחידה דיחידה ושם רעב אמר אני סבא דסבין. לא יכול לזה, ועוד שביאר בתורה כב אות י' שיש צדיק שנכלל בא"ס וזוכה לתפלת ה' ממש, (ובתורה ד' ביאר שצדיק שנכלל באין של הקב"ה איז ע"י וידיד לפניו מתקנים את העוונות החקוקים על עצמותיו עי"ש ובחיי מוהר"ן מבואר שלאנ"ש קראו הוידיוניקים כי דרכם היה להתוודות לפני רבנו) ומסתמא לא דיבר על מדרגות שלא זכה בהן (כמו שמובא בשם רבי מאיר מלובלין שצדיק מדבר רק ממדרגתו וזה לשון חז"ל באבות "הוא היה אומר" דהיינו את מדרגתו הוא אומר). ואולי אם אמנם אמר זאת רבנו אולי אמר זאת מענותותו, או שבאמת אין אנו מבינים איזה מדרגה צריך לזה. אבל בפשטות לפי המבואר בהמשך משמע שצריך לזה להיות מרכבה שלימה לזעיר אנפין כפי שיתבאר. מאידך עיין לקמן בסוגיית קל נא רפא נא לה משמע שגם משה רבנו לא זכה לזה, אלא ביקש מו"א שיתפלל לאריך עי"ש. אמנם לפי מה שבארנו במאמר לכו חזו שיחידה הדורות עולים כל אחד יותר מקודמו, כי היא אותה נשמה שחזרת ומתעלה, כי לפי ירידת הדורות של כלל ישראל צריך להם רופא גדול יותר כמבואר בתורה ל'. ע"כ מסתבר שרבנו כן זכה לזה, וצ"ע. והחברותא אליהו ניסה לתרץ שאולי תורה זו נאמרה לחברים קודם שרבנו היה בארץ ישראל כי מבואר לקמן סוף תורה קח שמתורה עג עד קח יש מעט תורות שהן מקודם שהיה בא"י. ועיין חיי"מ נג ההבדל וצ"ע.

לא **עיין פרש"י** בראשית יז כב. שהצדיקים מרכבתו של מקום. ועי"ש מורחי (כב) לפי המדרש, למדנו שהצדיקים מרכבתו של מקום. פירוש, כל הצדיקים, שהן בלי יצר הרע, אף כי בעפר יסודם, נקראים "מרכבתו של מקום", כמו שנקראים השמים העליונים מרכבתו "רוכב שמים בעוזר", "לרוכב בשמי שמי קדם". ומפני שלא מצינו בשום מקום שהצדיקים מרכבתו של מקום רק באבות, שנאמר, "ויעל אלהים מעל אברהם", "ויעל מעליו אלהים", "והנה ה' נצב עליי", לפיכך אמר ריש לקיש, "האבות הן הן המרכבה" אף על פי שהדבר שוה בכל הצדיקים. דאם לא כן מאי שנא הני מכל הצדיקים שבעולם. ולכן מה שטען הרמב"ן ז"ל על דברי הרב ואמר, "אבל לשונם בבראשית רבה, 'האבות הן הן המרכבה'", אינה טענה:

לכ **זוהר נשא דף קלז. – תנא בצניעותא דספרא** למדנו כספרא לעניותא, מהו מה פירושן של הכתוב עיניך תראנה ירושלים נה שאנן כי קשה וכי ירושלים שהיא סוד המלכות, נה שאנן הוא ואין זה אחיפת הדינים, והא כתיב והכי כחוד צדק ילין בה, ובאתר דאשתכח צדק ונמקום שנמלא לך שהיא נחיתת דין, לאו שקיט ולא שאנן הוא אף שם שקט ולא שאנן, ומשיב אלא מה שכתוב עיניך תראנה ירושלים נה שאנן, נה שאנן לעתיק יומין אמת זה נאמר לעתיק יומין שהוא א"ל שאין בו שום נחיתת דין ח"ו, וכאילו הגביא אמר לא"ל הנקרא נה שאנן, נבדקה ממך עיניך תראנה את ירושלים, ותשגיח בעין חמלתך על המלכות שלא יתאחזו בה הדינים, דההוא עינא שקיט ושאנן כי זו העין היא שקטה ושאננה, עינא דרחמי והיא עין

אנפין שירחם על ירושלים ע"ש. וכן שם בדף קלח:ל"ו חבוקק הנביא מבקש מאריך שיאיר בזעיר. ועיין בגמ' ברכות ז'. לקמן שרבי ישמעאל כהן גדול ברך את הקב"ה יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ע"ש. ונראה שהיא תפלת ה' ממש שהרי בלשון הזה הקב"ה מתפלל כמבואר שם.

ובינן שאין היום צדיק שיכול להתפלל לאריך לכן היום והקדוש ברוך הוא זעיר אנפין בעצמו צריך להתפלל על זה, כדאיתא בגמרא (ברכות ז') מניין שהקדוש ברוך הוא מתפלל, שנאמר [ל']^ל ושמתים בבית תפילתי תפילתם לא נאמר אלא תפילתי מכאן שהקדוש ברוך יש לו בית תפלה ובו הוא מתפלל. ומה הקב"ה מתפלל? יהי רצון וכו' מלפני שיכבשו רחמי את כעסי/ל"ו, דהיינו שזעיר אנפין מתפלל יהי רצון מלפני דהיינו מאריך אנפין הנמצא בפנימיותי שימתיק לפני משורת הדין ברחמי הגדולים את כעסי על ישראל שהוא לפי מדת הדין/ל"ו. כי מדת זעיר אנפין היא משפט אמת ברחמים

המעוררת רחמים, עינא דלא נטיל מאשגחותא דא לאשגחותא אחרא עין שאינה נוסעת ומשתנית מהשגחת רחמים להשגחת דין, כענין ז"ל שמתנות מחמת מעשה ההתחונים, ובגין כך פתיב ולכן כחוד עינך תראינה חסר יו"ד, ולא עיניך מלאה ביו"ד, להורות שקאי על עין א"ל שקאי עניו נחשבות לאחת, לפי שתייהם הם רחמים.

^ל וזה נשא קלח: – תא חזי בל וראה, פתיב שחבוקק הנביא אמר על ז"ל יהו"ה שבעתי שמעך יראתי ואמר כי האי קרא אשתמודע פסוק זה נודע פירושו, דכד נביאה קדישא שמע ואסתכל וידע כי כשהנביא הקדוש שמע את סוד האזן של ז"ל, והסתכל והתבונן בהדברים ששמע, עד שידע מהותם (נס כאן נקט ג' לשונות כנגד ג' מוחין כנגד לעיל), וקאים על תקונין אלין ועמד על אלו התקונים, כלומר שנכנס בעומק הענין של סודות האזן והמוחין המאירים בה, אז פתיב יראתי כי שמיעת האזן גורמת להתעוררות הדינים, לכן תמן יאות הוא לדחלא ולתתבר קמיה סם מחמת התעוררות דיני האזן של ז"ל, ראו לירא ולהיות נשבר מלפניו שלא יחטא, כדי שלא יתעוררו עליו דינים, ומסיק דכיו וזעיר אנפין אתמר דכר זה נאמר באזן של ז"ל.

ומפרש כד אסתכל וידע אחר הסתכל וידע חבוקק כנבואה, שיש מיתוק להדינים של ז"ל, על ידי הארת א"ל בו, מה פתיב שהתפלל לא"ל שאיר ז"ל להמתיק דיניו, ואמר יהו"ה פעלך אתה השם הוי"ה שהוא א"ל, הנה אתה פעלת ותקנת את ז"ל, בקרב שנים חיייהו לכן תחיה אותו (כדמפרש ואזיל), ואמר האי לעתיק יומין אתמר כי זה השם הוי"ה על א"ל נאמר, כי אם השם הראשון שבה הפסוק "הוי"ה שמעתי שמעך יראתי" נאמר על ז"ל, אז השם השני קאי על א"ל, ובכל אתר דישתכח יהו"ה יהו"ה ביו"ד ה"א תרי זמני, או באל"ף דל"ת יו"ד ה"א כי כלל דיניו שכל מקום שנמצאים שני שמות הוי"ה בפסוק אחד, או שם אחד בלתי, ושם אחד בהוי"ה, הנה חד לזעיר אנפין וחד לעתיקא דעתיקין שם אחד נאמר לז"ל ושם אחד נאמר לעתיק שם על עתיקין שהוא א"ל, לכן גם בפסוק זה, שם הראשון הוא בז"ל, ושם השני הוא בא"ל, ואף על גב דכלהו חד אף על פי ששני השמות הם שוות דהיינו הוי"ה, וחד שמה אקרוי ונכנס אחד נקראים שאין אחד מנוקד בנקוד אחר כמו בנקוד אלה"ם, עס כל זה הם מורים על שני פרופוסים.

^ל ברכות ז'. – א"ר יוחנן משום ר' יוסי מנין שהקב"ה מתפלל שנאמר וישעיה נב' "והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפילתי", תפלתם לא נאמר, אלא תפילתי, מכאן שהקב"ה מתפלל. מאי מצלי? אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב יה"ר מלפני שיכבשו רחמי את כעסי ויגולו רחמי על מדותי ואתנהג עם בני במדת רחמים ואכנס להם לפני משורת הדין. תניא א"ר ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים וראיתי אכתריאל יה' צבאות שהוא יושב על כסא רם ונשא ואמר לי ישמעאל בני ברכני אמרתי לו יה"ר מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפני משורת הדין ונענע לי בראשו וקמ"ל שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך:

לכאורה קשה הרי היה מלאך ולדיקים הם לפני מהמלאכים, ומאי צרכה הדיוט. אבל באמת מלאך אינו מלאכות לענמה אלא שליח ה' וכוונת הכרעה היתה על הקב"ה ולא למלאך. והיא תפלת ה' ממש כנ"ל, שכן הקב"ה מתפלל.

^ל ישעיהו נב'

^ל עיין לק"ה מתנהג' ב' (עפ"י תורה כב) – וצריך לעלות מדרגא לדרגא וכו' עד שיהיה נכלל בתחלת האצילות שהוא ראשית נקדת הבריאה, ושם הנסתר בחינת תפלה הוא תורת ה' ממש וכו' וכו'. ואחר כך כשנכלל באין סוף שם הנעשה בחינת התורה הוא תורת ה' ממש, והנשע, בחינת תפלה, הוא תפלת ה' ממש, כי גם אצלו יתברך מצינו בחינת תורה ותפלה, כמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה, מנין שהקדוש ברוך הוא מניח תפלין וכו'? וכן אמרנו רבותינו זכרונם לברכה, מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל וכו'? ובדאי יש חלוק בין תורה ותפלה שלנו ובין תורת ה' ותפלת ה' וכו'. וקדם שעולין מדרגא לדרגא צריך שיהיה ירידה קדם העליה, כי הירידה היא תכלית העליה וכו', עין שם כל זה היטב היטב: נמצא שיש אצלו יתברך תורה ותפלה וזה בחינת משפט וצדקה הנ"ל, כי תורה בחינת משפט, כי התורה נקראת משפט, הינו בחינת ההנהגה על פי משפט התורה, אבל כפי משפט התורה קשה להעולם להתקיים, כי התורה מחייבת להחזיק עניו חס ושלום, ואפילו תשובה לא היה מועיל על פי משפט התורה, אבל ה' יתברך שתף רחמים בדין ומנהיג העולם בצדקה וחסד, שזהו בחינת תפלה, בחינת תפלת ה' שהוא מה שמתפלל יהי רצון שיכבשו רחמי את כעסי מעלי, כמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה, הינו מה שה' יתברך ממשיך בכל פעם רחמים עליונים מאד אף על פי שחטאו ישראל כמו שחטאו כדי שיתקינו עד שישונו כלם ברחמיו, כי על ידי שהוא יתברך מתפלל וכו' בשם פסוק וממתיק הדין והמשפט ברחמים ובצדקה, על ידי זה בעצמו הוא מחליש ומבטל כח היצר הרע שכל כחו מדינים וגבורות ומגביר כח היצר טוב שבו מחסדים ורחמים כמו שכתב רבנו זכרונם לברכה פמה פעמים ובפרט בסיומן עב, עין שם. ועל ידי זה יתקיים, ועשיתי את אשר בחרתי תלכו וכו':

^ל עיין שו"ת סוד ישרים (לבעל הבן איש חי) ח"ג סימן יא – וזוהו תבין מה שכתב בגמרא דברכות דף ז', משום רבי יוסי מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל שנאמר והבאתים אל הר קדשי ושמתים בבית תפילתי, תפלתם לא נאמר אלא תפילתי, מאי מצלי אמר רב, יהי רצון מלפני שיכבשו רחמי את כעסי ויגולו רחמי על מדותי ואתנהג עם בני במדת הרחמים וכו', עיין שם. והענין מובן בס"ד על פי מה שכתב באורא רבא תאנא שמא דעתיקא סתים מכולא ולא מתפרש באורייתא בר מן אתר חד דאומי ז"ל לאברהם, דכתיב בי נשבעתי נאום ה', ופירש הרש"ך ז"ל נאם ה' כי א"א מתלבש בז"א מן הטבור דה"א ולמטה כמו שכתב רבינו ז"ל במקומות רבים, ואמר בי רצה לומר נשבע במי שיש בו בתוכו, נמצא ז"א נשבע בא"א, ואף על גב דגם אבא ואמא מתלבש הנצח הוד יסוד שלהם בסוד מוחין גו גופא דז"א כנודע, מכל מקום בי משמע במי שהוא תדיר בי ואינו מסתלק לעולם, מה שאין כן בנצח הוד יסוד דאבא ואמא שבכל לילה מסתלקין בסוד הסתלקות המוחין וכו', עד כאן לשונו, עיין שם. וזוהו מובן בס"ד המאמר כעין חומר שהקדוש ברוך הוא קאי על ז"א שנקרא הקדוש ברוך הוא, מתפלל לעתיקא קדישא שהוא א"א ומאי מצלי אמר רב יהי רצון מלפני לשון פנימיות כלומר יהי רצון מן עתיקא קדישא

מדודים לפי מעשה בני אדם, לכן רחמיו פשוטים ולא גדולים, לכן כדי לרחם רחמים גדולים צריך לבקש מרחמיו הגדולים שמלוכשים בו שהם בחי' אריך אנפין, שכבשו את כעסו וירחם בהם על ישראל. **ובמה יכול לבוא שהוא יתברך יתפלל**, איך גורמים להקב"ה שהוא זעיר אנפין, שיתפלל לאריך אנפין זה על ידי תורה דהיינו מי שלומד תורה עד שזוכה לתשובה ודעת ורחמים כפי שיתבאר, הוא יכול לבקש מהקב"ה שיתפלל לאריך אנפין שירחם/לי' ברחמים גדולים לפנים משורת הדין. והביאור כיצד ע"י לימוד תורה זה אפשרי כי בכל אדם יש בו חלק מכללות כל העולמות וצירופים [ט"ז/מ] כי בצלם אלקים ברא

שהוא מתלבש בפנימיותו, וכמו שכתב באדרא שאמר ז"א בי נשבעתי שהוא רצה לומר נשבעתי במי שהוא בי שהוא מתלבש בתוכי, וכן כאן יהי רצון מן עתיקא קדישא שהוא בפנימיות שלי שייכבשו רחמי וכו', והכל מוכן היטב, ועל זה מביא פסוק והביאותים אל הר קדשי דקאי על הצדיקים, וכמו שכתב רבינו ז"ל בשער מאמר רבי שמעון בר יוחאי פרשת תרומה דף י"ב עמוד ב וזה לשונו, הכונה כי אין הצדיקים מגיעים כי אם עד ז"א ולא משם ולמעלה כי עד שם מגיע פרי מעלליהם, עד כאן לשונו, ולכן אמר והבאתים אל הר קדשי כי אין מגיעים אלא עד מקומו ולא יותר, ושמחתם בבית תפילתי, רצה לומר במילות ודבורים של התפילה שלי כי התיבות נקראים בתים כמו שכתב בספר יצירה, שלשה אבנים בונות תשעה בתים, ארבעה אבנים בונות כ"ד בתים, חמשה אבנים בונות מאה עשרים בתים: לח צ"ע האם רק על עצמו או גם על אחרים.

ט"ז עיין זוהר יתרו עה: קוב"ה כד ברא ליה לבר נש סידר ביה כל דיוקנין דרזין עלאין דעלמא דלעילא, וכל דיוקנין דרזין תתאין דעלמא דלתתא, ועיין שער הגלגולים הקדמה יא, וכן בלשון חז"ל אדם עולם קטן בתיקון ע' דף קל: ורבינו בחיי בראשית א' לא, ויקרא ח' כג ואברבנאל בראשית א' כו. כוורי מאמר ד' אות כה. ובעש"ט עה"ת בראשית אות נח ואת סד, ובבמ"ח שם אות נח ואת נח. אוצר המדרשים (י' ד' אינשטין) ערך עולם קטן.

מ עיין בעש"ט עה"ת בראשית אות נח במקור מים חיים שם הערה נא) הרב אוצר החיים בלקט אמרי פנינים דף ר"ז ע"ג העתיק זה באריכות גדול, וכתב וזה לשונו, קבלתי ממורי שיש באדם עשר ספירות, כי הוא עולם קטן, כי כל מה שיש בעולמות עליונים יש בנפש אדם, כמבואר בתומר דבורה האריך לדמות עצמו ולקדש עצמו דוגמת הספירות רוחניות עליונים, לעשות בתחתון ולרמוז בעליונים, ובענין זה עיין עוד לקמן פרשת שמות אות י"ב ושם בהגה י"ג, ועיין עוד לקמן פרשת מצורע אות כ"ב ושם בהגה י"ח עיין שם איך האדם הוא מדת אין, להיות אין בטל ומבוטל בריה שפלה אפלה, ובזה יתרמה לאין עליון כתר עליון, ויהיה סבילן לסבול בזיונות וחלישות דעת וחירופין וגידופין באהבה ובלב שמח, ולא יהיה נוקם ונוטר, כי האור והדביקות ונועם זיו השכינה יברח ממנו כל אלה, ויהיה דומה לכתר מקור הרחמים, ולא יכנס לפניו שום פגם ושום שנאה, ולא שום דין, שימנעהו מלהשגיח ומלרחם להשפיע ולהיטיב אל כל הצריכין טובתו, אפילו לשונאיו שרדפו אחר חייו, ולא יהיה שום בריה בזויה בעיניו, ולא יבוז שום נמצא, אלא הוא יהיה נבזה בעיניו בלב שמח מלא אור וחיות:

במדת החכמה נכללו דברים הרבה, שיהיה מחשבתו דבוקה באור עליון, ויהיה נקי בכל יכולתו מן המחשבות רעות, ויחשוב בגדולת הבורא ובשם הוי"ה תמיד (עיין לקמן פרשת שמיני בהגה ב'), ולא יפריד מחשבתו מן התורה והדבקות:

במצח יהיה מצח הרצון, ולא יהיה עזות מצח להעזי פניו לפני מי שגדול ממנו יום אחד, וירצה את הכל במתק, להסיר כעס ומשטמה מבני אדם, ויהיה כולו טוב ושפל ונכנע, וידבר בדברים רכים עד שירצה הכל ברצון טוב:

באוזניים שלא יכנסו באוזניו לא דברי לשון הרע, וקנטור, ורכילות, כי מי שמביא לך איזה רכילות פלוני עשה לך, פלוני דיבר עליך, אל יעשה בך שום רוע, ותהיה שונא ומרחיק למי שמביא לך דברים רעים כאלה, ותאמר לו שקר אתה דובר, כי על הרוב הוא שקר וכזב, אפילו הוא אמת תסבול ושתוק, ויהיה לך טובה גדולה ושמחה, ותשיג השגה נפלאה וכו' בעת שתקבל חירופין וגידופין באהבה וחיבה וחלישות דעת, ויהיה לך מלא אור וחדוה ואהבת ישראל ודביקות ה' יתברך ותורה ותפילה, ולא תאזין אלא לדברים טובים, ולא יעשה בך שום רוע שום דיבור רע, כי הכל הבל, והכל מושגח בהשגחת ה' יתברך, אף על פי כן למיחש מיהא בעי שלא תכניע עצמך לפני השונא:

בעינים ירגיל עיניו שלא להסתכל בשום אשה אפילו ראייה בעלמא, ואזי יהיה מושגח שלא יראו עיניו שום דבר רע כלל, שאם יעברו לפניו אלף נשים לא יראה אותם כלל, והכל מבואר בספרי המוסר:

בחוטם לא ימצא בו חרון אף וכעס, כי הכעס הוא רוח רעה ממש, ורוח נכפה, ואל זר, על כן יבקש מבעל הרצון בדמעות שלא יעבור עליו רוח רעה לכעוס, ותמיד יהיה לו לב רחב ושמח, לסבול כל היסורים מאנשי ביתו ומן הכל, ואז יתעלה בעלייה יתירה, ותמיד יהיה מלא רצון ושמחה לכל בריה:

בפנים יקבל כל אדם בסבר פנים יפות ובשמחה, וכל המסתכל בו יהיה נכנס בו שמחה בלב, מאור השכינה שמאיר על פניו:

בפיו זהו עיקר היהדות, ועיקר של כל עבודת ה' יתברך, לא יוציא מפיו דבר מגונה, ולא דבר רוגז, ולא קללה, ויחיה את נפשו במוצא שפתיו לתורה ולתפילה, ומבואר וידוע לידעין, ועיקר חיות האדם הם המדות טובות, ועיקר המדות טובות הוא הכנעה וביטול, אין ממש, נבזה בעיניו בכל רגע ובלב שמח, וכל המדות נכללין בזה, ומי שאין לו מדות טובות הוא חיה רעה, פרא אדם, פחות מן הבהמה, ואין לו תורה ומצוות והכל הבל, ועיקר ושורש אין, ויחשוב שהוא פחות ונבזה מכל הנבראים, והעדרו היה טוב יותר, כי אם היה אבן דומם נולד במקומו, היה יותר עושה רצון הבורא, והכל בלב שמח מלא אור ומלא חיות ודביקות, ובזה יהיה למבזים אותו ומצערם אותו ורודפים אחר חיותו, כאילו הדין עמהם, והוא הנבזה באמת עד תכליתו:

ובכלל החכמה להשיג חכמה, ולהשפיע מחכמתו אל הרוצים בתשוקה לקבל ממנו, ומעניני החכמה שיהיו רחמיו על כל הנבראים כולם, דומם צומח חי מדבר, ועל כל נמצא שבעולם, ולא יעקור צומח אלא לצורך, ולא ימית שום בעל חי אלא ברחמים רבים לכבוד שבת. ובמדת בינה לשוב בתשובה בחרטה ובדמעות עד דכדוכה של נפש לפני ה' יתברך, ובזה מטרה היצר הרע, ומחזירו אל מדריגת מלאך קדוש. במדת חסד אהבת ה' יתברך בתכלית, ועבודת ה' יתברך, ולימוד תורתו וקיום מצוותיו אהוב לו יותר מכל חללי דעלמא, וממש טועם בו טעם עולם הבא, ויהיה אהבה בין בקבלת הטוב ובין בקטנות יסור נפשו לה', וכן בעת יסורין ומיתת יהיה אהבת ה' יתברך בלבו, ויגמול חסד עם קונו באמת. במדת הגבורה יכעוס למראה עינים על אויבי ה', ויטהר היצר, במה שעושה כל עניניו הגשמיים ביחודים קדושים. במדת התפארת ילמוד תורה לשמה בהכנעה, ואין, ובלב שמח ולא יתנאה, אלא לב נכנע מלא מדות טובות. במדות נצח והוד למודי ה', יחזיק לומדי תורה לשמה, ולא הוב לומדי תורה לשמה, והם עמודי קיימין, שהאדם מאמין אמונת הבורא יתברך שמו, על

אמיתתו. במדת יסוד בשמירת ברית הלשון וברית הלב וברית המעור, וכשיש לו תענוג מעבודת הבורא, יותר מכל התענוגים, ומן הגשמי יבין התענוג הרוחני, כשמדבק עצמו באחדות אורו יתברך שמו שורש כל השמחה והתענוג:

ומדריגה אחרונה שבאדם מלכות הוא צער ועוני וחלישות דעת ובזיונות, ולא יתגאה עצמו, וישים עצמו כמו עני, ויקבל באהבה ובאמונה שלימה, ובוה נעשה יחוד יסוד ומלכות, שבא לאור עליון ותענוג וחיות אלהות, ויגלה עצמו ממקום למקום, ובוה יהיה מרכבה אל השכינה, ויכנע לבבו בגולה, ויתקשר ביחודים על הדרך ואז שכינה עמו, ויעשה לעצמו גירושין ויתגרש מבית מנוחתו תמיד כמו שעשו רבי שמעון בר יוחאי ותלמידיו, ומרן הריב"ש טוב ותלמידיו, שכתבו עצמן ממקום למקום, ונתבזו על הדרך, וקבלו הכל באהבה. ועוד נכלל בוה המדה היראה והאמונה לקבל באהבה שירא מן המלך הגדול וכו':

ובעול תורה ומצוות ויחודים צריך לדמות ליוצרו בשלש עשרה מדות הרחמים (מיכה ז', י"ח):

(א) **מי אל כמוך**, מלך נעלב וסובל עלבון מה שלא יכילו הרעיון, הרי אלופו של עולם וחיותו בכל תנועה, ואין נסתר מחיות השגחתו בכח עליון השופע עליו בכל רגע, ותמצא שמעולם לא חטא אדם, שלא יהיה הוא באותו רגע שופע עליו חיות, ואדם חוטא בכח אותו החיות עצמו שמשפיע עליו, ואלופו של עולם שם אתו עמו, וסובל עלבון כזה, שהרי אם יסתלק ממנו, יהיה כלא היה, כמו שעשה לירבעם ותיבש ידו ולא יכול להשיבה (מלכים – א י"ג, ד'), ועם כל זה לא מנע הטוב, וסובל עלבון מה שלא ישוער, ועל זה קוראים אותו למעלה מלך עלוב, מי אל כמוך סובל ונעלב, ובמדה זאת צריך אדם להתנהג עם חבריו בסבלנות גדולה, ואל יאסוף טובתו מן המקבלו ואולי צריך להיות המקלול:

(ב) **נושא עון**, סבלנות גדולה, שיון ויפרנס הרעים אשר נבראו ונתחזקו על ידי חטא האדם, ובוה ילמוד אדם שיהיה סבלן שיסבול עול חבריו, ורעתו שהרע לו, ולא ימנע טוב ממנו:

(ג) **ועובר על פשע**, הוא בעצמו רוחץ את צואת העבירות, אף על פי שלקח שפעו ופרנסתו וחיותו ורודף אחריו בבזיונות, ולוקח מחיית ביתו ופרנסתם, עם כל זה אם יבקש מטו ממנו יחזור הפשע לפשע, וישפיע לו מטובו ומהונו:

(ד) **לשארות נחלתו**, כי כל הרעות וצרות שיש לאדם הוא מן הקרובים אליו ושאר בשרו, אם לא שהם צדיקים, שדרך הצדיק לקרב את קרוביו, אבל בלא זה עיקר הצרות הוא מן קרוביו כידוע וכו', וכן כביכול הקדוש ברוך הוא יש לו וכו' מן ישראל עם קרובו, אף על פי כן מרחם עליהם בכל עת ורגע, ואינו מונע טובו, וקורא אותם בניי שארית נחלתי, כך יעשה אדם, ויתנהג עצמו עם קרוביו שהרעו לו יותר מן כל האדם אשר על פני האדמה, אף על פי כן ירחם עליהם ויטיב עמם, וזה מדה גדולה מכל המדות:

(ה) **לא החזיק לעד אפו**, אינו מחזיקו, אלא אדרבה מחלישו, ומצפה ומרחם ומשפיע אולי ישוב בתשובה, כך יתנהג עם חבריו, אף על פי שיכול לנקום ממנו לא ימהר כעסו, וימחול עלבונו, וירחם עליו בכל היכולת:

(ו) **כי חפץ חסד הוא**, דורש ומבקש למי שצריך חסד שישפיע לו ברצון ובחפציה, וכך יתנהג אדם, ירדוף אחר מי שצריך חסד ויתן לו, וישפיע לו באנפין נהירין ובפנים שוחקות:

(ז) **ישוב ירחמנו**, שמרחם על הרשעים, ובפרט על העושים תשובה, ביותר ויותר מן הצדיקים, ומקום שבעלי תשובה אמת עומדים וכו', ומחזיר פניו אנפין נהירין, ומקרב אותם כמו שעשה למנשה מלך יהודה, וכך יתנהג עם חבריו המחרפו ומגדפו, ורודפו ולוקח פרנסתו, ידע שהוא שלוחו של מקום, ויתן לו התעוררות פתח במילין רכיבין שישוב ויאבהבה:

(ח) **יכבוש עוונותינו**, כובש עון, וזוכר התורה והמצוות, כך יתנהג עם חבריו, שעמד עליו ורודף אחר חיותו, ומבזה אותו בבזיונות מה שלא היו לו במחשבה, ולוקח פרנסתו וחיותו, אף על פי כן יזכור לו הטובות שעשה עמו, ויאמר הרי כמה פעמים החיה זה אותי, ועשה עמי כמה טובות, ויזכור בזכירה בפיו את הטובות שעשה לו, ויכבוש הרע והצער, כי הוא באמת שלוחו של מקום ברוך הוא וברוך שמו:

(ט) **ותשליך במצולות ים כל חטאתם**, עם היות שיהיה רשע מדוכא ביסורים אל ישנא, שאחר שנלקח אחיך הוא, ויקרב המדוכאים ביסורים והנענשים, וירחם עליהם, ויצילם מיד כל הרע שבעולם, ואל יאמר עונו גורם לו, אלא ירחמנו, ומכל שכן למי שחטא נגדו והרע לו ביותר, ובא לידו וצריך אליו, ימחה מלבו כל הרע בלי רשע כלל, ויקרבהו ברחמים, ויטיב לו בכל מילי דמיטב ובכל כוחו:

(י) **תתן אמת ליעקב**, לרחם ולהתנהג עם כל הבריות באמת בכל לב, ולא בחכמת פוליטיק, שזה שקר ורשעות גמור, אלא כל מה שיעשה יהיה בלב אמת, אמת:

(יא) **חסד לאברהם**, למי שהוא חסיד ותלמיד חכם וצדיק, יתנהג עמם ביותר ויותר חמלה וחנינה, ובלב שמח וחסד, ייטיב עמם באהבת הלב ובדבקות רוחא ברוחא ממש כאברהם אוהבי:

(יב) **כאשר נשבעת לאבותינו**, ברוחא דנפיק מן פומא ביה מתלבשין אבהתא, ודע שכל רשע שבעולם כל זמן שאין בו מינות, ניצוץ ונקודת יהדות שבו אין בו פגם, וזה הנקודה יו"ד ציר הדלת הוא אות ש' של האבות, שיש ניצוץ של אבות בכל זרע ישראל אף ברשעים, שזה הניצוץ אין בו שום פגם וחטא, ובוה הנקודה אנו רואין שאפילו קל שבקלים מוסר נפשו על קדושת שמו הגדול, ובוה המדה יתנהג אף עם קל שבקלים ורשע, וכל זמן שאינו פוקר לחלל שבת בפרהסיא, ולהיות כופר בעיקרים שמנה הרמב"ם, יאהב אותו כבבת עינו, כי הרי הם זרע אברהם יצחק ויעקב, ויעורר רחמים על כל הרשעים בלב אמת, וידין אותם לכף זכות, ובוה יאריך ימים וחיים טובים. וכך אמר מרן הריב"ש טוב לתלמידו הרב מקאלאמעא אביו של הצדיק ר' נחמן ז"ל, את הקל שבקלים והפחות שבפחותים אשר הוא בדעתך, אני אוהב אותו יותר מן מה שאתה אוהב את בן יחידך, וזהו ממדה זאת פומא קדישא דמפיק חיים לכל:

(יג) **מימי קדם**, רחמי דעתיקא קדישא ימשיך על כל מי שבשם ישראל יכונה ולא החליף את שם ישראל ממנו, יהיה מה שיהיה, ירחם עליו במדה זאת ואל ידחהו, ואמר מרן הריב"ש טוב בעת שדחה הגאון ר' חיים כהן ז"ל את הכת הידוע שלא היו פוקרים כמותם מיים שניתנה תורה לישראל על כן דחה אותם שיעזאו לגמרי מן הכלל רחמנא ליציל, ואמר מרן שראה השכינה מייילת ביללה גדולה על מה שדחה אותם כל כך, כי כל זמן שהאבר דבוק מעט אולי יש תקוה והוא הגאון ז"ל כרת אותם לגמרי, וענין זה לרחם על פוקרים כאלה שלא לדחות אותם לגמרי הוא ממדה י"ג, מימי קדם עד כאן לשונו, ובעיקר ענין זה עיין עוד לקמן פרשת שמות אות י"ב ושם בהגה י"ג: עכ"ל הבעש"ט עה"ת

עיין דעת ותבונה פ"א – והנה בעתה נשאר לך לדעת עוד דבר אחד כי ודאי יש כאן מקום שאלה לשאול, וגדולה היא, וצריך לבארה, והיינו כי ידוע שיש צדיקים שיש להם נשמות היוצאים מן זוג עליון דא"א והם נקראים אחים לזו"ן בסוד למען אחי ורעי, וכמ"ש רבינו זלה"ה בספר הכוונות, וז"ל, יש באדם נשמה ונשמה ורוח ונפש, והנה נשמה לנשמה באה מן אבא ונשמה מן אימא ורוח מן ז"א ונפש מן נוקביה, ונמצא כי הנשמה לנשמה ונשמה הם בנים לאו"א עצמם, והם אחים גמורים לזו"ן, וזש"ה למען אחי ורעי וארז"ל קראם

את האדם וכן כל עולם ועולם נברא בצלם אלקים בבחי' קומת אדם/מא, עד תחילת ההשתלשלות שהיא בחי' אדם קדמון, שהוא קו האלוקות הישר הראשון שמאיר בחלל הפנוי הכל בצלם וצורה ודמות אדם בתרי"ג אברים וגידים גנדר מ"ח ושס"ה, ומתחלקים עד ס' רבוא פרטים, ומה שיש בכלל שהוא אדם קדמון יש בכל פרט עד האדם הגשמי שעולם העשיה. והכלל ברוחניות שכל שיש כנגדו בגשמיות דומה לו הוא מתלבש בו ומחייה אותו, נמצא האדם כפי שמתקן אבריו ואברי מידותיו ואברי תורתו כך מתקן צינורות עד שרשי אבריו בכל העולמות ומקבל מהם חיות בבחי' התלבשות, ובכל מה שהוא מדבק את עצמו

אחים ורעים, והוא בבחינת נשמה לנשמה ונשמה, אמנם הרוח ונפש הם בנים גמורים של תפארת ומלכות, וכנגדם נאמר בנים אתם לה' אלהיכם שהוא בבחינת הרוח והנפש וכו'. ע"ש. וא"כ השתא יש לשאל מאחר שיש להם נשמה ונשמה שהם בסוג אחים לזו"ן אם יכולים הם לבקש מן או"א בלתי התלבשות זו"ן:

והנה תשובת שאלה זו היא מבוארת בדברי רבינו זל"ה בעץ חיים שער מ"ן ומ"ד פרק ד'. וז"ל, נפש האדם כולל בחינות רבות, כי יש בה יחידה מצד א"א, וחיה מצד אבא, ונשמה מצד אימא, ורוח מצד ז"א, ונפש מצד נוקבא, וכל זה מן האצילות, וכנגדו בבריאה, וכנגדו ביצירה וכנגדו בעשיה. והדברים תמוהים, איך יתכן זה והלא האדם הוא תחתון מהם והוא נברא מזו"ן ואיך אפשר שיקח בחינות עליונות שלא השיגו אליהם זו"ן כי איך יקח האדם יחידה חיה נשמה מכח"ב אשר הם גבוהים מזו"ן ואפילו בחינת הרוח שמצד ז"א או נפש מצד נוקבא דאצילות לא היה לו ליקח ופירוש. מאחר שהוא לוקח רוח ונפש מזו"ן דאצילות נמצא הוא גבוה מן עולמות ב"ע אשר הם למטה מזו"ן דאצילות). אך זה הענין יובן במ"ש רבי פנחס שאין נשמה בעולם שאין יוצאין עמה תרין עופין, ר"ל מלאכים, ורשב"י אמר חמש עופין, והנה כיוצא בזה כאשר יצאו זו"ן מאו"א יוצאין כמה בחינות שהם בחי' נשמת אדם ונשמת מלאכים, וכו' והענין הוא אע"פ שבאותו זווה העלין דאו"א יוצאין משם נשמות בני אדם ונשמות מלאכים, הוא רומז למה שיהיה אחר כך שעדיין אינן ראויות ואינן נשלמות עד שיזדווגו זו"ן דאצילות, ואז הם יוצאים מזווג ההוא, נמצא ששרשם הוא באו"א מזווג עצמו אך אינם נשלמים ונגמרים עד אחר זווה זו"ן. עכ"ל זל"ה. ע"ש. והנה ממילא תבין כי גם היוצא מזווג עליון דאצילות אי אפשר לירד לעוה"ז לגופות דבני אדם אלא על ידי הזווגים של עולמות ב"ע שתחת עולם האצילות, והסוף הוא זווה זו"ן דעשיה, ובזה נתרצה גם הערה השנית שנזכרה בדברי רבינו ז"ל לעיל שאמר ואפילו בחינת הרוח שמצד ז"א או נפש מצד נוקבא דאצילות לא היה לו ליקח. ודר"ק:

הרי מתבאר מדברי רבינו זל"ה שגם מי שיש לו נשמה לנשמה מצד אבא ונשמה מצד אימא, גם כן יקרא בן לזו"ן, מפני כי אלו הנשמה לנשמה ונשמה, לא קיבל אותם אלא על ידי זו"ן, ועל זווגם נגמרו ונשלמו ובאו לו, אלא מפני כי אלו הם שרשם מאו"א יש לקראם בסוד אחים לזו"ן בצד מה:

ולכן זווה או"א אי אפשר להיות אלא ע"י זו"ן שמעלין מ"ן להם, ולא יוכל שום צדיק לעשות זווה או"א לבדו אפילו שיש לו נשמה לנשמה ונשמה שהם בנים של או"א, אלא מוכרח שיהיה זווה של או"א על ידי זו"ן שמעלין מ"ן להם, ורק הנשמה לנשמה ונשמה של הצדיק נכללין ועולין עמהם בסוד מ"ד ומ"ן שלהם:

וכן תמצא הדבר מפורש בדברי רבינו זל"ה בספר הכונות וז"ל, ודע כי זו"ן נקראים בנים דאו"א ואנחנו עם בני ישראל נקראים בנים לה' אלהינו שהם זו"ן, והנה המ"ן אשר מעלה המלכות אל ז"א היא בחי' נשמות הצדיקים שהם הבנים שלהם כנו, והמ"ן שמעלה אימא לאבא הם סוד המוחין הפנימיים דזו"ן בני או"א, ואלו המוחין שלהם הם סוד הנשמה הפנימית שלהם. ודע כי יש לאדם התחתון ד' בחינות והם נשמה לנשמה מצד אבא ונשמה מצד אימא ורוח מצד התפארת ונפש מצד הנוקבא, והנה הנפשין והרוחין של הצדיקים הם המ"ן ומ"ד בזו"ן, והנשמה ונשמה לנשמה שלהם הם מ"ן ומ"ד לאו"א, יען כי משם נחצבו. ונמצא שכאשר מזדווגים או"א ועולים מ"ן דזו"ן לגביהם, הנה גם הנשמה לנשמה ונשמה של הצדיק עולה עמהם בסוד מ"ד ומ"ן שלהם. אבל עדיין לא זכיתי שיפרש לי מורי פרטי ב' בחינות אלו דנשמה ונשמה לנשמה אבל דרך כללות אמר לי שאכוין להעלות הנשמה של האדם ביחוד ק"ש ולא הזכיר לי בחינת נשמה לנשמה: עכ"ל דעת ותבונה

^{מא} עיני תורה ד' אות ג' – 'וציורא דמשכנא כציורא דעבדא דבראשית' (תקוני זוהר דף יב בהקדמה), והאדם עושה המלאכה, 'וציורא דגופא כציורא דמשכנא' (בהקדמת התקונים שם). נמצא שעל ידי האדם שעושה המלאכה והעסק, על ידי זה נעשה בחינת משכן, כשעושה המלאכה והעסק כראוי, כמו שצריך לעשות, ועל ידי זה נותן חיות והארה למעשה בראשית, והוא קיום העולם. נמצא שגם זה הוא עבודת הבורא:

לשם הוא מקשר חלקו [א'] ו' ומשם מקבל חיותו. וכשהוא ח"ו הולך אחר ג' שרירות לבו ותאוותו, הוא מקשר חלקו והאותיות והצירופים לסטרא אחרא חס ושלום כי בהכרח שכל אבר וגיד בגופו יקבל חיות מהתורה, שגם היא בחי' קומת אדם כמ"ש "זאת התורה אדם", דאי לאו הכי כל ביטול מצוות עשה ינתק את צינור חיותו ומיד ימות האבר וכן כל לאו שיעבור ח"ו מיד ינתק את חיות הגיד השייך לו וימות הגיד, ותתבטל הבחירה, על כן כנגד כל צינור חיות מהקדושה יש צינור חיות מהסט"א, ואם נפגם הצינור דקדושה שממנו מקבל חיות צרופים קדושים של התורה, מיד מקבל מצינור דסט"א חיות בצרופים פגומים, **ומתבלבלים האותיות והצירופים** כגון הכתוב אנכי ה' אלקיך מתהפך לאלה אלקיך וכו', ולא יהיה לך אלהים אחרים, אצלו מתהפך, כי מראה במעשיו שיש לו אלהים אחרים, **והדעת גם כן מתבלבל** כי אינו מחובר להקב"ה, אלא לדבר אחר שפונה לקבל ממנו חיות ומילוי חסרונותיו, **והוא גלות השכינה** כי כל אחד מישראל הוא חלק מהשכינה, וכשפונה מהקב"ה אזי חלק מהשכינה פנה וגלה ממנו ית'.

וכל מי שאין בו דעת אין בו מדת רחמנות כי רחמנות שלימה נובעת מתוך התקשרות עם המקבל והבנת צרכיו^א, **וכמ"ש (קהלת ז') כעס בחיק כסילים ינוח** כי כעס שהיא רתיחת הדמים הנובעת מהסתלקות השכל לכן היא מדת הכסילים, והוא הפך הרחמנות שנובעת מדעת והתחשבות בזולת דייקא, (כי בחוסר דעת, במוחץ דקטנות האדם רואה רק את עצמו). **לכן כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו, כמו שאמרו רז"ל (ברכות לג.)** וביארו שם ובסנהדרין צב. ו' כמה טעמים, ופשטות כוונת חז"ל

^א עיין סוף תורה ו' [דף ח.]. אמצע טור ב'

^ב **ועיין פתח אליהו** – ולאחזקה לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי, דאינון צדק ומשפט, פפום עובדיהון דבני נשא. ובפירוש אור צח שם שכתב – ואל תתמה כי תשיג יד בני אדם התחוננים לקלקל או לתקן בעליונים. כי האדם סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. ושושי ד' יסודות גופן הם למעלה. וכל עולם קשור בעולם שעליו. והעליון עם שלמעלה ממנו עד האור העליון על הכל שהוא אור האין סוף ב"ה. וכל אדם במקום שורש נשמתו למעלה שם יפגום או יתקן. כדאיתא בתיקונים דכל חד לפום דרגיה מאן דפגים לתתא פגים באתר דאתגזר נשמתיה. והיינו שממשיך לשם חשכות של הסטרא אחרא והתגברות מדת הדין. ואפשר שזה דוקא בענין הפגם. אבל בענין התיקון יכול להיות שמועיל גם לכל העולם. כמ"ש כל העולם גיזון בשביל חנינא בני.

ועיין סוף תורה ו' – ועקר הדבר, שעל ידי שהאדם, כשהוא במדרגה התחוננה מאד, ואף על פי כן הוא מחזק עצמו ומאמין שגם שם יש לו תקוה עדין, כי גם שם נמצא השם יתברך, בבחינת: "ואציעה שאול הנך", אזי ממשיך על עצמו הקדשה משם הקדוש הויה במלוי ס"ג, שהוא מחיה את כל הנסוגים אחור מקדשתו להחזיקם לבל יפלו לגמרי, חס ושלום, וזה בחינת בקי בשוב, שזה הבקאות הוא בחינת שם יב"ק הקדוש, בחינת שם ס"ג. וכן כשאדם זוכה לבוא לאיזו מדרגה בקדשה העליונה, ואף על פי כן אינו עומד שם, והוא מתחזק ומתגבר לעלות יותר ויותר, אזי ממשיך הקדשה על עצמו משם הקדוש אק"ק במלוי קס"א, שהוא בחינת בקי ברצוא. כי האדם – כפי תנועותיו וכפי התחזקותו בעבודתו יתברך, כן גורם ליחוד השמות למעלה וממשיך על עצמו הקדשה משם והכן היטב:

^א בתקפא ש' נראה ב'

^ב **כמבואר גם בתורה קיט ועיין לעיל בהקדמה.**

ועומק הביאור בזה בארנו בכמה מקומות כי ההבדל בין חסד לרחמים, שחסד היא השפעה ומצד עצמה אין לה גבול, אבל רחמים היא השפעה לפי טובת המקבל לכן לפעמים אדרבה הרחמנות יכול להיות שלא להשפיע, כי עיקר היסוד של שלמות הרחמים היא ההתקשרות עם המקבל לראות ולהרגיש צרכיו וטובתו, ולזה צריך דעת.

^ה **קהלת פרק ז (ט) אל תבהל ברוחך לבעוס פי כעס בחיק כסילים ינוח:**

מצודת דוד – אל תבהל ברוחך. בעת התרגון אל תמהר להראות הכעס, כי הראות הכעס מצא לעצמה מקום מנוח ומשומר בחיק הכסילים ומהם לא נעזב על כי לא יתבוננו אשר רעיהם יכלימם לכן המשכיל ידום בעת ההיא ולא יתקצף מהר: (מצודת דוד)

^י **ברכות דף לג.** – א"ר אמי גדולה דעה שנתנה בתחלת ברכה של חול וא"ר אמי גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות שנאמר (שמואל א ב–ג) כי אל דעות ה' וכל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו שנאמר (ישעיה כז–יא) כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו.

ביאור שוטנשטיין שם הערה 23. בשם הרד"ק – ישעיהו הנביא מקונן על כלל ישראל, שאינו שם אל לבו להבין שכל צרותיו באו לו מחמת החטא, ולכן לא ירחם ה' עליו, ולא יסיר ממנו צרותיו, בתקוה שאולי יתעורר מתוך צרותיו לחזור בתשובה. [וכמו כן, מלמד רבי אמי שאסור לרחם על המכחיש שיסוריו באו עליו לעוררו לחזור בתשובה]. **מרגליות הים** (סנהדרין צב.), בהסתמך על מה שמסופר בספר חסידים ובלקט יושר, מבאר שכוונת רבי אמי לומר שאם אחד מבקש דבר מחבירו, ואין בו דעת להבין שמבקשו מזיק לו, אין למתבקש למלא את הבקשה, אלא יעמוד בלי רחמים כנגד כל תחנוניו של המבקש.

ביאור חברותא שולביץ 17. בבאר שבע (סנהדרין צב א) כתב שאין הכוונה לשוטה מלידה, שהרי אינו אשם בחוסר דעתו, אלא במי שיש בו דעה ואינו רוצה להתבונן. **ובברכת פרץ** [פר' בשלח] ביאר שהכוונה למי שהוא בר דעת אלא שאין לו דעה להכיר טובה, [אבל על מחוסר דעה חובה לרחם, שהרי אפילו על בהמה וחיה נאמר "ורחמיו על כל מעשיו" וכמבואר בב"מ פה א.]. והוסיף, שהאיסור רק לענין רחמנות בדבר שאין עליו חיוב מצוה, אבל חייבין ליתן לו צדקה ולהשיב אבידתו, אולם ביד רמה [ב"ב ח א] כתב שמי שאינו בכלל דרך ארץ ומצוות אין ליתן לו צדקה. **ובאור יחזקאל** [ד נט] ביאר שמי שאינו מחשב מחשבות להזדרז מחטא, אין לרחם עליו אם יחטא, שהרי יודע ודאי שיכשל בחטא.

^י **סנהדרין דף צב.** – ואמר ר' אלעזר כל אדם שיש בו דעה לסוף מתעשר שנאמר (משלי כד–ד) ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים ואמר ר' אלעזר כל אדם שאין בו דעה אסור לרחם עליו שנאמר (ישעיה כז–יא) כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו ויוצרו לא יחוננו וא"ר אלעזר כל הנותן פיתו למי שאין בו דעה יסורין באין עליו שנאמר (עובדיה א–ז) לחמך ישימו מזור תחתך אין תבונה בו ואין

שרחמנות על חסר דעה תזיק לו. אבל רבנו מבאר הטעם שאסור לרחם עליו **כי אין בו מדת רחמנות** ואמרו חז"ל בשבת קנא: שהמרחם על הבריות מרחמים עליו (מהשמים), נמצא מי שאין בו דעת, לא מרחם על הבריות, לכן אין מרחמים עליו/ח, נמצא שאינו ראוי לרחמים גדולים הנ"ל/טו.

וכששב בתשובה שלימה וחוזר להיות ממליך ומחובר להקב"ה, ישובו חלקיו מכלליות העולמות והאותיות והצירופים גם כן למקומן לקבל חיות מהתורה הקדושה. ואז הדעת שלם שחוזר להיות מחובר להקב"ה, ועי"ז גם נעשה מרגיש ומתחשב בזולתו **ומתעורר רחמנות על הבריות. כמ"ש (דברים ל') ושב עד ה' אלקיך וכו' ושב ה' אלקיך את שבותך** ורחמך ושב וקבצך. הפשט שהקב"ה ישיב את ישראל מהגלויות שיהיו בהן, אבל התרגום {ע' תרגום יונתן שם/י"א/י"ב} פרש שהקב"ה יקבל ברצון את התשובה של ישראל. ורבנו פרש שע"י שישראל יחזרו בתשובה הקב"ה ישיב חלקי נפשותם שנפלו בשבי הקליפות, ישיבם לקבל חיות מהקדושה, וזהו ושב וכו' ושב ה' א' את שבותך **דהיינו** ע"י שתשוב בתשובה, אזי הקב"ה ישיב את החלק שלך מכלליות העולמות אשר שם שבו, כי כשישובו חלקי הנפש ישוב לקבל חיות מהקדושה ולהתחבר להקב"ה ויזכה לדעת, אזי אפשר שיתקיים ורחמך, **כי הדעת שלם** ע"י שחוזר ושב מהגלות. כי הגלות פוגם בדעת, וכשנמצא במקומו יש לו ישוב הדעת **כמו שאמרו חכמינו ז"ל (מגילה יב ע"ב) וי' על הפסוק [י"ד/י"ט] "שאנן מואב ובגולה לא הלך על כן עמד טעמו בו"**, פשט הפסוק מדבר ממואב שהנביא אומר שעדיין לא קבלו ענשם ועתה יענשו, ובגמ' מגילה הנ"ל מסופר שכשאחשוורוש ביקש עצה מחכמי ישראל מה לעשות בושתי שלא באה, הם חששו לתת לו עצה, לכן אמרו לו שטוב יותר שיבקש מחכמי מואב שדעתן מיושבת עליהם כיון שלא גלו מארצם, ולא מחכמי ישראל שכיון שגלו ממקומם אין דעתם מיושבת, ואע"פ שבוודאי חכמי ישראל בגלות עולים הרבה בחכמתם על כל חכמי

מזור אלא יסורין שנאמר (הושע ה-יג) וירא אפרים את חליו ויהודה את מזורו ואמר ר' אלעזר כל אדם שאין בו דעה לסוף גולה שנאמר (ישעיה ה-יג) לכן גלה עמי מבלי דעת.

ביאור חברותא שולבין 130. בשם המהרש"א. ודאי שיש לרחם על כל בריותיו של הקדוש ברוך הוא, כל זמן שלא בטלו את צורתן שנבראו בה. אבל זה, היות ונברא בדעת ובשכל, אם עתה אין לו דעת, הרי איבד צורתו, ואינו בכלל כל מעשיו של הקדוש ברוך הוא לרחמו. כי האלקים עשאו ישר, והוא שינה צורתו.

צ"ע שרבנו למד מכאן שאסור לרחם עליו. ולא רק שכיון שהוא לא מרחם לכן גם לא מרחמים עליו, שלכאורה לא בגלל שאסור אלא בגלל שמדת הקב"ה לנהוג עם האדם כפי מעשיו בבחי' ה' צלך.

במפרשים על הגמ' ברכות לג. וסנהדרין צב. נאמרו כמה ביאורים במאמר זה אבל לעניינינו שמדבר ברחמים גדולים צ"ע בשלמא מי שאין בו דעת אפשר שאם נרחם עליו רחמים גדולים כנ"ל יחשוב שהעולם הפקר ולא יהיה לו יראת העונש, אבל מי שאינו רחמן על אחרים מדוע שלא נרחם עליו, איזה הפסד יגרם מכך?

בחז"ל שני המאמרים האלה שלא לרחם על מי שאין בו דעת ולא לרחם על מי שאינו מרחם על הבריות הן שתי מימרות בשתי גמ' שלא קשורות זו לזו, ורק רבינו מחבר ביניהם ותולה זו בזו וצ"ע. כנ"ל.

דברים פרק ל (ב) ושב עד ידוך אלהיך ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך: (ג) ושב ידוך אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מפל העמים אשר הפיצך ידוך אלהיך שמה: (ד) אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ידוך אלהיך ומשם יקחך:

רש"י – (ג) ושב ה' אלהיך את שבותך – היה לו לכתוב והשיב את שבותך רבותינו למדו מכאן כביכול שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו שהוא ישוב עמהם. ועוד י"ל שגדול יום קבוץ גלויות ובקושי כאילו הוא עצמו צריך להיות אוחז בידיו ממש איש איש ממקומו כענין שנאמר ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל. ואף בגלויות שאר האומות מצינו כן ושבתי את שבות בני עמון:

א' תרגום אונקלוס (ג) ויתוב ית שבי גלותך וירחם עלך ויתוב ויכשנך מכל עממיא די יבדרנך יי אלהך לתמן:

תרגום יונתן (ג) ויקביל מימריה ברעוא ית תיובתכון וירחם עליכון ויתוב ויכנוש יתכון מכל עממיא דבדר יי אלהכון יתכון לתמן:

ב' אונקלוס תרגם כפשוטו שהקב"ה ישיב את ישראל מהגלות, וזה בעצמו הרחמים. וכן פרש"י. אבל תרגום יונתן תרגם שיקבל הקב"ה ברצון את התשובה של ישראל ועי"ז ירחם עליהם.

מגילה יב: – מיד וחמתו בערה בו ויאמר המלך לחכמים מאן חכמים רבנן יודעי העתים שיודעין לעבר שנים ולקבוע חדשים אמר להו דיינוה לי אמרו היכי נעביד נימא ליה קטלה למחר פסיק ליה חמריה ובעי לה מינן נימא ליה שבקה קא מזלזלה במלכותא אמרו לו מיום שחרב בית המקדש וגלינו מארצנו ניטלה עצה ממנו ואין אנו יודעין לדון דיני נפשות זיל לגבי עמון ומואב דיתבי בדוכתייהו כחמרא דיתבי על דורדייה וטעמא אמרו ליה דכתיב (ירמיה מח-יא) שאנן מואב מנעוריו ושוקט הוא אל שמריו ולא הורק מכלי אל כלי ובגולה לא הלך על כן עמד טעמו בו וריחו לא נמר מיד והקרוב אליו כרשנא שתר אדמתא תרשיש.

פרש"י – פסיק ליה. יפיג יינו מעט מעליו: **על דורדייה.** על שמריו: **וטעמא אמרו ליה.** ויפה אמרו לו דודאי כן הוא שמתוך שהאדם שקט דעתו מיושבת עליו שנאמר שאנן מואב מנעוריו ושוקט הוא אל שמריו וסיפיה דקרא על כן עמד טעמו בו וריחו לא נמר:

^ח ירמיהו מח יא

^ט **ירמיה פרק מח (יא) שאנן מואב מנעוריו ושקט הוא אל שמריו ולא הורק מכלי אל כלי ובגולה לא הלך על כן עמד טעמו בו וריחו לא נמר:** (יב) לכן הנה ימים באים נאם ידוך ושלחתי לו צעים וצעהו וכליו וריקו ונבליהם ינפצו:

הגויים אע"פ שלא גלו מארצם, ורק לדחותו התכוונו, אעפ"כ היסוד בכלליות אמת **שכל דבר שהוא במקומו דעתו שלם.**

ועיקר התשובה תולה בתורה בפשטות הכוונה לקיום המצוות שבתורה, אבל הולך ומבאר שעצם לימוד התורה בעיון מביא לתשובת חלקי נפשו שהתפזרו בעוונותיו, **והנה בכל דבר שבקדושה יש בו ג' דברים עיבור יניקה מוחין** שהם ג' שלבים של יציאה מכח אל הפועל. **כי כל זמן שהדבר בכח נקרא עיבור יולידה ויניקה** רוצה לומר שכשהוא בכח ממש זה בחי' עיבור כעובר במעי אמו וכשמתחיל לצאת אל הפועל זו לידה ואח"כ יניקה, ועדיין זה בחי' בכח כלפי המוחין כשהוא גדול. **וכשפשט הדבר לעשות הפעולה הצריכה** דהיינו שיצא בשלימות אל הפועל, **אזי נקרא מוחין.**

וכשלומד תורה גם כן צריכין להיות בו ג' דברים הנ"ל. כי כשיושב ללמוד ונותן מחשבתו ולבו **בהתורה ומתעלם בה** דהיינו שמשקיע מחשבתו להבנת הדבר שלומד **נקרא עיבור, כי הוא מתעלם בה כעיבור** דהיינו כעובר במעי אמו. **וכשלומד התורה ומבין בה** דהיינו שמבין מה שהוא לומד **נקרא לידה ויניקה, כמ"ש (משלי ה') (י"ח) רדיה ירווך בכל עת** דהיינו שהתורה נמשלה לאם המניקה את בנה דהיינו שמתווסף לו הקדמות של חכמת התורה וזה נקרא חכמה. **ואחר כך כשמבין דבר מתוך דבר ורוצה לחדש בה, נקרא מוחין** וזה נקרא שע"י הבינה מוליד חידוש מהקדמות שקיבל והיא שלימות החכמה.

וחכמת התורה לא תמיד אפשר להבין ע"י הלימוד במקום אחד **כדאיתא בגמרא על פסוק [י"ט] ממרחק תביא לחמה כי התורה נקרא עניה במקומה ועשירה במקום אחר (ירושלמי ר"ה פרק ראווה ב"ד [כ"א]) שצריך להביא ראייה ממקום אחר** דהיינו שלפעמים כדי להבין איזה דבר כאן צריך לחפש לו ביאור במקום אחר. **ולכך נקרא חכמה, על דרך (קהלת ז') (כ"ב) אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני.** דהיינו שזוכה לחכמה ע"י שמביא ביאור מרחוק להבין מה שקשה לו כאן, ועדיין זו חכמה דהיינו שנוספות לו הקדמות ומבין אותן, ואח"כ צריך להעמיק יותר בכל ההקדמות ולהבין מהן חידוש הלכה מה שלא כתוב גם במקום רחוק וזו שלימות החכמה, **נמצא כשמבין דבר מתוך דבר נקרא מוחין, היינו חכמה שלימה, כי סתם חכמה היא שמבין מה שלומד, אבל אחרי שגם מבין דבר מתוך דבר ומוליד חידוש הלכה מההקדמות שקיבל, זו שלימות החכמה.**

וכשלומד באופן זה, אז היא תשובה גמורה. ומקשר האותיות והצורופים^כ שבחלקן מכללות העולמות אל שרשן ואל מקומן, עד שכל חיותו רק מהקדושה ונעשה בריה חדשה. **ואז הרעת שלם, ונעשה רחמן ומתעורר עליו רחמנות** דהיינו רחמים גדולים כנ"ל. וצ"ע כיון שהיא תשובה גמורה מדוע צריך רחמים גדולים דהיינו לפנים משורת הדין ולא יזכה ע"י בעל הרחמים פשוטים/כ"ה :

^כ כך גם בדפוס ותרלד, ובתשכ"ט הוסיף כאן בסוגריים – נקרא עיבור (כי הוא נעלם. וכשבא מכח אל הפועל, נקרא לידה ויניקה. (וצ"ע אולי הכוונה שגם לדה ויניקה נקרא עיבור ביחס למוחין)

^כ גם בדפוס ותרלד – כעיבור, ומתולד – כעובר

^{יח} **משלי פרק ה (ט)** אֵילָת אֲהָבִים וְיַעֲלֵת חֵן וְדִידָהּ יָרוּךְ כָּל עֵת בְּאַהֲבָתָהּ תִּשְׁגָּה תְּמִיד:

^ט משלי לא

^כ **משלי פרק לא (יד)** הִיָּתָה כְּאֵנִיּוֹת סוֹחֵר מִמֶּרְחֵק תִּבְיָא לְחֻמָּה:

^{כא} פרק ג' הלכה ה'

^{כב} **קהלת פרק ז' כג – כָּל זֶה נִסִּיתִי בְּחֻכְמָה אֲמָרְתִּי אֲחֻכְמָה וְהִיא רְחוּקָה מִמְּנִי:**

רש"י – נסיתי בחכמה. בתורה : אמרתי אחכמה. לדעת את החכמה : והיא רחוקה ממני. ומה היא זו : רחוק מה שהיה. את הדברים הרחוקים שהיו ביצירת בראשית :

מצודת דוד – כל זה. כל מה שאמרתי הכל בחנתי בהתחכמות רב : אמרתי אחכמה. רוצה לומר חשבתי להתחכם עוד יותר להשיג הכל, אבל ההשגה ההיא רחוקה היא ממני ואין להשיגה :

^{כג} **בתורה פג תנינא** ובתורה לה קמא למד רבנו את הפסוק הזה באופן אחר ע"ש.

^{כד} מתוצר - והצורופים

^{כה} **ובאמת יותר** תימה כיצד היא תשובה גמורה רק ע"י לימוד בעיון ולא שמתקן דרכיו בכל מדה ומדה ובכל תאוה ותאוה. ע"כ נ"ל יותר שכל התיקון שעל ידי לימוד התורה כנ"ל בבחי' ממרחק תביא לחמה הוא על מה שכבר שב בתשובה ולימוד התורה חוזר לתקן את הפגמים שנעשו ע"י עוונותיו. ויתכן שעל כל מדה או תאוה ששב וגם מתקן ע"י לימוד תורה כנ"ל, זוכה לרחמים גדולים אע"פ שבשאר מדות או תאוות לא תיקן עדיין. כי כל תשובה אפילו על דבר אחד היא מסירות נפש גדול ובפרט שנוסף לו מסירות נפש בלימוד כנ"ל וע"כ יש לז"א מה להעלות לאריך לעורר רצונו לרחם ברחמי הגדולים. ועדיין זה לפנים משורת הדין כי זה בחי' הרחמים הגדולים שהיו בקריעת ים סוף שהיה מסירות נפש עם פסל מיכה בצידו. ואעפ"כ זכו לרחמים גדולים מאד. וצ"ע. אולי גם בזה אין הכוונה למי ששקוע מאד באיזה תאוה מגונה אלא למי שרק לא תיקן כראוי עדיין אז ע"י שתקן תאוה אחרת שהיה קשה לו זוכה לרחמים גדולים ועדיין

ועתה חוזר לעניין ראשון שיש רחמים גדולים ורחמים פשוטים

והנה על דרך משל כשיש שני בעלי רחמים, האחד אינו יכול לרחם רק בדבר מועט, והב' כשהוא מרחם פועל ברחמנות שלו ישועה שלימה, על כן, מי שצריך לרחמים, למא לו להשתמש ברחמנות של ראשון, ולא יהיה רק ישועה מועטת. מוטב שיתפלל הבעל הרחמים הראשון לבעל הרחמים השני, ויפעול ברחמים של הראשון ישועה שלימה. כך השם יתברך ברחמים הפשוטים שלו, מתפלל ומרחם על ישראל ברחמים גדולים. וכשלומד תורה כנזכר, נתעורר הרחמנות שהיא¹³ הדעת, והתפילה.

ועתה חוזר לבאר את הפסוק שבו פתח את התורה לפי המבואר לעיל

וזְהוּ ^(כ"ו/כח) **עֲזִי**, וְאֵין עֹז אֵלָא תוֹרָה ^(כ"ט). וְעַל יְדֵי הַתּוֹרָה שִׁילְמוּד כְּנוֹכַח נַעֲשֶׂה זְמַרְתָּ יְהִי, הֵינּוּ שְׁנֵי שְׁלֹמֵדֵי הַתּוֹרָה מְעוֹרְרִים אֶת הַתַּפְּלָה וְהַרְחָמִים שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁהִקְבִּ"ה יִתְפַּלֵּל אֶל בַּעַל הַרְחָמִים הַגְּדוֹלִים יוֹתֵר, אִזּוּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה ע"י הַרְחָמִים הַגְּדוֹלִים שֶׁל אֲרִיךְ אַנְפִּין שֶׁהוּא בַּעַל הַרְחָמִים הַגְּדוֹל :

עד כאן לשון החברים

ועתה מבאר מוהרנ"ת כפי הבנתו והשגתו ומה ששמע בעצמו

גם זאת התורה היא מלשון החברים ולא נכתבה בביאור היטב, אך אחר כך שמעתי מפי הק' בעצמו ענין תפלת ה' המבואר כאן . והוא כי יש אצל השם יתברך רחמים פשוטים ורחמים גדולים ל(כמו שכתוב בזוהר הקדוש כנ"ל [לא] שיש רחמים ויש רחמים, דהיינו רחמים סתם של זעיר ורחמים גדולים של אריך אנפין). והנה למשל, כשיש בעיר שני עשירים, אחד יש לו עשירות פשוט, והשני הוא עשיר גדול ומופלג בעשירות עצום והון רב מאד מאד אשר אי אפשר להעריך עשירותו. והוצרך אדם אחד לישועה גדולה, העולה לסך רב. והוא אינו יכול להתקרב לבקש מבוקשו, כי אם להעשיר הקטן במעלה, כי להעשיר הגדול אי אפשר לו לבא^ל אליו. אבל זה העשיר הקטן, אע"פ שהוא רוצה לעזור לו בכל יכולתו, אעפ"כ לא יוכל לקבל מבוקשו ממנו, כי אין ביכולתו למלאות משאלותיו של זה האיש, כי משאלותיו גדולים מיכולתו.

על כן עצה היעוצה [לג] לזה האיש הצריך ישועה, שיעשה כך. שילך לזה העשיר הקטן שבקל יכול להתקרב אליו, ולעורר אצלו רחמים אליו. שיבא ליד אליו, ויאמר לו, הנה אני נצרך לישועה גדולה, ואני יודע שאתה חפץ לרחם עלי, אבל אין ביכולתך למלאות משאלותי, ע"כ מבוקשי ממך, כי הלא אתה רוצה לרחם עלי, יהי' זאת הרחמנות שלך עלי, שאתה תלך להעשיר הגדול מאד לבקש רחמים ממנו, שימלא משאלותי, כי לעוצם עשירותו הגדול, הוא יכול למלאות משאלותי בכפלי כפלים, רק שאנכי איני יכול ליכנס

צ"ע. ונ"ל שבח" פסל מיכה יש גם היום אפילו לירא שמים גדול שאעפ"כ מוכרח שיהיה לו בכיסו איזה סכום כסף לבטוח בו אם יצטרך לאיזה ישועה הכסף יענה את הכל. דהיינו אפילו בעל בטחון אבל עם איזה סכום כסף אפילו לא גדול כל כך הוא בטוח יותר. ואליבא דאמת זה ע"ז כמבואר בתורה כג ע"ש. ואין הכוונה שמי שלא במדרגה הזו אעפ"כ צריך לזרוק כל כספו כמו הצדיקים שלא לנו עם פרוטה בכיסם, אלא רק להבין מדוע הוא נצרך עדיין לרחמים גדולים ולא נושע ע"י הרחמים הפשוטים.

כו' בדפו"ר ותרלד - שהיא, מתרלו - שהוא

^{כז} שמות טו ב ישעיה יב ב תהלים קיח יד

כ" שמות פרק טו (א) אָז יֵשֶׁר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַדֹּד וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַדֹּד כִּי גָאָה גָאָה סוּס וּרְכָבוֹ רָמָה בָּם׃
(ב) עַד וּחִמַּרְתָּ יְהוָה לִי וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאֵנוּהוּ אֱלֹהֵי אֲבִי וּאֶרְמַנְהוּ׃

^{כט} בילקוט שמעוני עה"פ עזי וזמרת קה אין עזי אלא תורה ושם רמז רנא עה"פ ה' עוז לעזמו יתן אין עוז אלא תורה. * עיין זבחים קטז סוף ע"א.

ל מוהרנ"ת בתקפא

^א בתחילת התורה מוזרה פ' נשא ועיין גם שער מאמרי רשב"י פ' תרומה הובא בדעת ותבונה פרק א דף יט טור ב ד"ה וכבר ידוע. עוד להאיר שתורה זו בנויה על שירת הים נב"ל ומדום ירידתם איתא בזהר מה תצאע אלי בעתקא תליא ועיין שער הכוונות ספירת העומר הובא בדעת ותבונה פ"א דף כ' טור ב. ולקטור חוריה קצח

לב מחרצו - לבוא

לג לשם"כ ישעיהו יד כו

לד' מתרצו - שייבוא

ולבא לאיש גדול כזה, אבל אתה יכול לבא אליו, תרחם עלי בזה, לבקש ממנו עבורי שימלא משאלותי, ובזה להושיעני בוודאי כל צרכי ישועתי בשלימות.

כמו כן הוא ממש כביכול, שאנו מבקשים אצל הרחמים פשוטים הגלויים של הקב"ה שיעוררו רחמים אצל הרחמים הגדולים שבפנימיות הקב"ה, ומשם יקבלו רחמים להושיענו כל צרכינו בשלימות כי כנ"ל לבוא מיד לרחמים הגדולים לפני משורת הדין א"א, כי מדת הדין תקטרג, לכן בגלוי אי אפשר לרחם אלא לפי מעשיו, אבל בפנימיות הרצון יש להקב"ה אהבה גדולה לישראל/י ורוצה לרחם עליהם רחמים גדולים לפני משורת הדין, על כן עושה לזה מניעות שיצטרכו לבקש מהרחמים הגלויים תחילה ולעיל בהקדמה ביארנו שגם צריך להעלות לו להקב"ה איזה מעשה טוב ותלוי בגודל הרחמים שמבקש.

וזהו בחינות תפילת הקב"ה שאמרו חכמינו ז"ל מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל, היינו שכביכול בחינות הרחמים פשוטים מבקשים ומתפללים ומעוררים הרחמים הגדולים, כי אנו אין בנו כח כי אם לעורר הרחמים פשוטים, שהם בחינות רחמים סתם דז"א. אבל אלו הרחמים יש להם גבול של מדת הדין שלא מרשה לרחם על אדם יותר מהראוי לו לפי מעשיו, וכפי מדת הרחמים הפשוטים האלו, חס ושלום אי אפשר להושיע לנו. על כן אנו צריכין לבקש שהרחמים סתם שאנו מעוררין בתפילתנו אצל השם יתברך, שאלו הרחמים בעצמם יתפללו ויעוררו הרחמים הגדולים שיהי' נמשך עלינו רחמים רבים משם, ועל ידי זה יהי' לנו ישועה בוודאי, וזהו בחי' תפילת הקדוש ברוך הוא המבואר בגמ' שמתפלל יהי רצון מלפני שיכבשו רחמי את כעסי, דהיינו שיהי רצון מהרחמים הגדולים שבפנימיות שלי שיכבשו את כעס וגבול מדת הדין ואז אוכל לרחם יותר משורת הדין כנ"ל :

צ"ע שלפי דברי רבנו כאן לא מובן מדוע בבקשה לבד יצליח זעיר אנפין לעורר רחמים מאריך אנפין, מה נוסף ומה השתנה שזעיר שהוא מדת המשפט צדק יסכים לבקש לפני משורת הדין. והאם רק בקשה לבד כבר מספיקה כדי שאריך ימשיך רחמים גדולים לזעיר, א"כ החיים קלים מאד רק לבקש. אבל באמת למעשה אינו ממש כך, וזה תלוי בגודל הרחמים שרוצים לעורר, וכמו שנתבאר לעיל בדעת ותבונה עה"פ מה תצעק אלי שביאר שהקב"ה אמר למשה בשביל נס כזה גדול לא מועיל תפלה, כי התפלה שאתה מעלה לי על ידה אוכל לקבל רק מוחין של חכמה ובינה, ולנס שאתה מבקש צריך מוחין גבוהים יותר, לכן צריך שתעוררו בעתיקא רחמים גדולים לפני משורת הדין, דהיינו שגם תעשו מעשה מסירות נפש. ועיין לקמן עה"פ קל נא רפא נא לה, נראה ששם באמת הועילה למשה תפלה בלבד, אמנם מסתמא גם תפלה לבד תלוי כמה כוונה יש בה. ואולי גם רמז "רפא נא לה" לה דייקא שהיא מרים הצדקת בעלת המעשים טובים הרבה.

והבן היטב, כי הם דברים נפלאים ונוראים מאד/י :

לה מתור - תושיעני

לו עיין תורה קטו - כי השם יתברך אוהב משפט (ישעי' סא, תהלים לו) וגם הוא אוהב ישראל. אך אהבתו שהוא אוהב את ישראל, היא גדולה יותר מהאהבה שהוא אוהב את המשפט (עיין זוהר אמור צט). ועל כן כשהמדת הדין מקטרג על מי שאינו ראוי להתקרב להשם יתברך, לבלי להניחו לכנס לדרך החיים, להתקרב לצדיק האמת ולדרך האמת. והשם יתברך הוא אוהב משפט, על כן הוא יתברך מכרח כביכול להסכים להזמין לו מניעות למונעו מדרך החיים, כפי הראוי לו לפי מעשיו הרעים, על פי הדין והמשפט. כי הוא יתברך אינו יכול לדחות את הדין, כי הוא יתברך אוהב משפט כנ"ל. אך מאחר שבאמת הוא יתברך אוהב ישראל, ואותה האהבה של ישראל היא גדולה יותר מהאהבה של המשפט כנ"ל, מה עושה השם יתברך, כי הוא מכרח כביכול להסכים על המניעות למנוע מן האמת, מחמת הדין והמשפט שעליו, כי הוא אוהב משפט כנ"ל. אבל אף על פי כן באמת לאמתו רצונו וחפצו יתברך, שאף על פי כן יתקרב האדם אליו יתברך, כי הוא אוהב ישראל יותר מהמשפט כנ"ל. על כן, השם יתברך נותן רשות להזמין לו מניעות, אבל הוא יתברך בעצמו מסתיר את עצמו כביכול בתוך המניעות. ומי שהוא בר דעת, יכול למצא את השם יתברך בתוך המניעות בעצמן. כי באמת אין שום מניעה בעולם כלל, כי בתקף המניעות בעצמן נסתר השם יתברך, ועל ידי המניעות בעצמן דיקא יכולין להתקרב להשם יתברך, כי שם נסתר הוא יתברך כנ"ל. וזהו ומשה נגש אל הערפל, שהוא המניעה, כי שם האלקים כנ"ל:

לו צ"ע כיון שכנ"ל עיקרי הדברים מבוארים בוזהר ובספרי קבלה ממה כל כך התפעל מוהרנ"ת. ואולי שע"י לימוד תורה בעיני זוכים לדעת כוז שעל ידה אפשר ליכות לרחמים גדולים לפני משורת הדין זה שהתחדש למוהרנ"ת כאן שהתפעל כל כך. וצ"ע.

עוד שמעתי, שזהו פ' הפסוק (במדבר י"ב/א) אל נא רפא נא לה. דלכאורה תמוה מאד, כפל תיבת נא/כ. אך עתה מבואר היטב, שמשמע"ה ביקש זאת מהש"י, שהש"י בעצמו דהיינו זעיר אנפין כביכול יתפלל ויבקש מעצמו דהיינו מאריך אנפין שירפא אותה. ועתה מה מתוק מדבש, התכתי המקרא הזה. וזהו, **אל, נא היינו שמשמע"ה התפלל לפניו ית' ואמר לו, אל, נא, ובקש והתפלל בעצמך מלפניך, רפא נא לה. היינו כנ"ל, שמשה התפלל להש"י ובקש אותו ית' שהוא בעצמו יתפלל ויבקש רפא נא לה. ועתה מדוקדק ומבואר היטב כפל תיבת נא :** וצ"ע כנ"ל לפי דברי רבנו בתחילת התורה שיש צדיק שיכול בעצמו להתפלל לאריך, ורק מטרת הגלות הוא לא בנמצא, א"כ מי לנו גדול ממשה רבנו, ומדוע היה צריך לבקש מזעיר? ובפרט שמבואר בכמה מקומות שהוא בעלה דמטרוניתא/י ולכאורה הכוונה למרכבה לזעיר אנפין, וא"כ יכול בעצמו להתפלל לאריך.

וצ"ע מדוע תפילת משה רבנו לזעיר לא פעלה לעורר רחמים גדולים שגם לא תצטרך הסגר ז' ימים. ועוד צ"ע מבואר שם שהיתה מרים ראוייה להענש בהסגר י"ד ימים ותפילה עושה מחצה, וצ"ע האם גם תפילה שמתקבלת אצל בעל רחמים הגדולים עושה רק מחצה?

וכלל הדברים האלה הוא, שע"י התורה זוכין לתשובה, דהיינו להשיב כל הדברים וכל הצירופים והאותיות שנדחו בעוונותיו למקום שנדחו ונתגרשו ממקומם, שע"י לא היה הדעת מיושב, כי כל זמן שאינם במקומם אין הדעת מיושב וכו' כנ"ל, כי ע"י העוונות נתגרשין ממקומם חלקי האותיות והצירופים שבכל העולמות כפי שורש נשמתו, וזה בחי' גלות השכינה, וע"י אין הדעת מיושב כנ"ל, ומחמת זה אין יכול לעורר רחמים כי רק מי שמרחם על הבריות מרחמין עליו ולרחם על הבריות כראוי צריך דעת כנ"ל. וצריך לעשות תשובה כדי שתתישב דעתו, ועיקר התשובה הוא ע"י התורה, שהיא עני' במקומה ועשירה במקום אחר, ומקרב ומקשר ע"י כל האותיות והצירופים שנתרחקו ממקומם ומשיב כולם למקומם. דהיינו ע"י שמקבץ ביאור מרחוק לבאר בקרוב, ע"י באופן סגולי גם מתקבצים חלקי נפשו ודעתו נשלם, וצ"ע אולי באמת הסיבה שלא מבין כאן וצריך ביאור ממקום רחוק זה בגלל שנתפזר ממש חלקי נפשו שהן בחי' אותיות התורה ע"י העוונות, וע"י לימוד התורה בעיון כנ"ל משיב את האותיות למקומן לצירופים הנכונים ואז הדעת מיושב, וזוכה לעורר רחמים. כי עיקר הרחמים תלוי בדעת, כי כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו וכו'.^ה (וכמבואר מזה כ"פ במקומות אחרים בדברי רבינו ז"ל ע"ש ו') בתורה קיט ותורה קטז כנ"ל). נמצא ע"י תורה זוכין לתשובה ונשלם הדעת, ואז זוכין לעורר רחמים גדולים אצלו ית'. ועיקר הרחמנות הוא, שאנו מעוררים רחמים אצלו ית' דהיינו זעיר אנפין, שבאלו הרחמים, יעורר בעצמו את הרחמים הגדולים שבפנימיותו דהיינו אריך אנפין שאין אנו יכולים להגיע אליהם, רק הוא בעצמו ית' צריך להתפלל ע"י כנ"ל. דהיינו שברחמיו הפשוטים שאנו מעוררים ע"י למוד תורה בעיון ותשובה כנ"ל, ע"י אלו הרחמים ירחם עלינו,

^ה במדבר פרק יב (א) וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחָה עַל אֲדֹת הָאִשָּׁה הַכֹּהֵנִית אֲשֶׁר לָקַח כִּי אִשָּׁה כֹּהֵנִית לָקַח: וכו' ... (י) וַהֲעֵנָה סָר מֵעַל הָאֹהֶל וַהֲנֵה מִרְיָם מִצְרַעַת כְּשֶׁלֶג וַיִּפֹּן אֶהְרֹן אֶל מִרְיָם וַהֲנֵה מִצְרַעַת: (יא) וַיֹּאמֶר אֶהְרֹן אֶל מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנִי אֵל נָא תִשֶׁת עֲלֵינוּ חֲטָאת אֲשֶׁר נֹאֲלָנוּ וְאֲשֶׁר חָטָאנוּ: (יב) אֵל נָא תְהִי כַּמֶּת אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ מִרְחֹם אִמּוֹ וַיֹּאכַל חֲצִי בָשָׂרוֹ: (יג) וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל יְהוָה לֵאמֹר אֵל נָא רְפָא נָא לָהּ: (יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה וְאַבְיָה יָרֵק יָרֵק בְּפָנֶיהָ הֲלֹא תִכְלֹם שִׁבְעַת יָמִים תִּסָּגֵר שִׁבְעַת יָמִים מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְאַחֵר תֵּאָסֵף:

פרש"י – (יג) אל נא רפא נא לה – בא הכתוב ללמדך דרך ארץ שהשואל דבר מחבירו צריך לומר שנים או שלשה דברי תחנונים ואחר כן יבקש שאלותיו: (יד) ואביה ירק ירק בפניה – ואם אביה הראה לה פנים וזעפות הלא תכלם שבעת ימים (כ"ק כה) קל וחומר לשכינה י"ד יום אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון לפיכך אף בנויפתי תסגר שבעת ימים:

^ב **עפרש"י** שלמד מכפל התיבות נא דרך ארץ שצריך למר כמה דברי תחנונים לפני שמבקש בקשה מחבירו.

^ג לשון זה מצאתי רק באלשיך עה"ת ויקרא יג ג' ואיכה ד' א'. ונראה שהוא מלשון להתיך ולהמיס.

^ד **עיין שעת רצון על הזוהר** (ח"א דף נ:) – ומרע"ה ששורש נשמתו היה מדעת דו"א הנתון ומלוכש תוך יסודות דאו"א והיה מסוד דעת עליון והיה ממש בחינת ז"א בעלה דמטרוניתא איש האלהים בסוד איש נעמי, על כן כשהיה מדבר עם ישראל על ענין המלכות נוק' דו"א היה אומר להם ה' אלהיך כי הוא היה למעלה ראש.

^ה מוהר"ן בתקפא

^י עיין תורה קטז קיט

ויעלה את התורה והתשובה שלנו לאריך אנפין ויעורר בהם הרחמים הגדולים שלו, שהם רחמים גדולים דעתיקא סתימאה, ומשם יהי לנו ישועה בוודאי.

עתה חוזר לבאר את הפסוק שבו פתח את התורה "עזי וזמרת י-ה ותהי לי לישועה" שאמרו ישראל בשירת הים כשעלו מן הים. ולפי דברי רבנו כאן רמזו בשירה זו כיצד זכו לנס הנפלא הזה שנהפך להם הים ליבשה ולמצרים חזר להיות ים. וזה ע"י שמושה רבנו התפלל לזעיר שיתפלל לאריך כנ"ל. אלא שכפי שהתבאר לעיל עפ"י הדעת ותבונה באמת לא הועילה תפלת משה, כי היה זה נס גדול מדאי שתועיל לזה רק תפלה לזעיר אנפין, וכמבואר שם שלנס גדול כזה צריך להמשיך מוחין גבוהים לז"א שהם למעלה מחכמה ובינה ואילו ע"י תפלה לז"א נמשך לו מוחין רק מאבא ואמא שהם חכמה ובינה, על כן אמר לו הקב"ה למשה מה תצדק אלי בעתיקא תליא מלתא, דהיינו במוחין גבוהים שנמצאים בכתר בהמזל העליון, ולא באבא ואמא, על כן דבר אל בני ישראל ויסעו לתוך הים במסירות נפש.

וזהו עזי/ש, אין עוז אלא תורה, שע"י זוכין לתשובה ולדעת, שע"י מעוררים רחמים אצלו ית' אצל זעיר אנפין בעל הרחמים סתם, עד שהוא בעצמו כביכול מתפלל עלינו לאריך אנפין בעל הרחמים הגדולים כנ"ל. וזהו [ח] וזמרת י"ק, זמרת י"ק דייקא, היינו תפלת ה' שמתפלל זעיר אנפין לאריך אנפין. אז ויהי לי לישועה ודאי. כי ע"י זמרת י"ק שהוא תפלת ה', שמתפלל ברחמי הפשוטים לעורר רחמי הגדולים, אז בוודאי יקבל ישועה שלימה כנ"ל. כי רחמי הגדולים אינם נפסקים לעולם אפילו בשעת הדין, אלא שהם נעלמים באריך אנפין שהוא פנימיות הקב"ה פנימיות זעיר אנפין בעל הרחמים הפשוטים, ורק זעיר אנפין בחי' החיצונית יכול לבקש מרחמי הפנימיים שיתגלו בו, וכשהש"י ירחם עלינו באלו הרחמים הגדולים, בוודאי אין שום עון ופגם שיהי' חוצץ בפני אלו הרחמים הגדולים, ובוודאי יהיה לנו ישועה בשלימות.

אמן ואמן :

ולכאורה הטעם שלא הועילה התפלה של משה לזעיר כנ"ל כי מדת הדין קטרגה ביותר כמבואר במדרש (ילקוט שמעוני שמות רלד) אלו ואלו עובדי עבודה זרה/א, כי היה עמהם פסל מיכה/א' כמ"ש (זכריה י' יא) ועבר בים צרה, ודרשו חז"ל שרמז לפסל מיכה. אבל בדרך כלל זו העצה לעורר רחמי אריך הגדולים. אבל צ"ע א"כ מה השבח עזי וזמרת קה, אם לא שהישועה היתה ע"י תפילת ה', אם מבואר בספרים שהיא לא הועילה. ועוד הרי מבאר כאן ששום עון לא חוצץ בפני הרחמים הגדולים. ואולי כיון שהיה לפני מתן תורה לא היה בכח משה לעורר רחמים גדולים על קטרוג כל כך גדול שאחרי שנה של ניסים נפלאים עדיין היה בלבם ע"ז ופסל מיכה עמהם ולא מיחו בו. ולכן היה צריך לצרף לזה גם מעשה מסירות נפש של בני ישראל להכנס לים, אבל בודאי בלי תפילת משה זה לא היה עוזר. וכנראה על כן שיך לשבח את הקב"ה ששמע תפילת ה' לעורר רחמים גדולים ולקרוע את הים.

עד כאן ביאור התורה כפי כוחנו.

כאמור בהודעה שבראש החברותא, כל דברינו הם בדרך אפשר בלבד, כי מי הוא זה שיכול לומר שמבין באמת את דברי רבנו? וכל דברינו לקרב קצת לשכל, כי מה שאמר רבינו בחי' מוהר"ן שש"א לומר נמוך יותר, נ"ל הכוונה באופן שישאר הקדמות, כדבריו בשיחות הר"ן אות ר' שהתורות שאמר הן רק הקדמות, אבל בדרך פרטי אפשר לבאר בכמה אופנים כל אחד לפי הבנתו וע' פנים תורה.

והוא רחום יכפר עון אם טעיתי

ומי שמוצא טעות גם בהבנה אשמח אם יעיר ויאיר

¹ שמות פרק טו (ב) עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארמננהו:

² שירת הים הנ"ל בריש התורה

³ מתוצו - תפילת

⁴ עיין דגל מחנה אפרים - (פרשת וילך ד"ה הנה) - והמדריגה הפחותה שבכולם היא כשהשי"ת הולך מאחוריו כמו שכתוב על הים כשהיה עמהם פסל מיכה (מדרש תהלים ט"ו, ה') כמו שכתוב (זכריה י', י"א) ועבר בים צרה והיה קטרוג גדול הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה, ולכך (שמות י"ד, י"ט) ויסע עמוד הענן מפניהם וילך מאחריהם.

⁵ שמות רבה פרשה מא פסקה א - (דניאל ט) לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים ושלך הצדקה ישראל עוברים בים וכספו של פסל מיכה עובר בים שנא' (זכריה י') ועבר בים צרה והיה הים נקרע לפניו והי' לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים.

